

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Markéta Cenkerová

Malířské umělecké dílo jako předmět právního jednání

Painting as an Object of Jurudical Acts

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Dobřichovský, Ph. D.
Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního
Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): srpen 2017

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

V Praze dne 30. 8. 2017

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu diplomové práce, JUDr. Tomáši Dobřichovskému, Ph.D. z Ústavu práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního Právnické fakulty UK v Praze za jeho podporu, pomoc a věcné připomínky, které přispěly ke zkvalitnění této práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Co je to „umění“?	7
2. Úvod do autorského práva	8
2.1 Principy autorského práva.....	10
2.2 Prameny autorského práva	11
2.3 Nový občanský zákoník a autorské právo.....	13
2.4 Současný vývoj autorského práva.....	15
2.5 Česká úprava autorského práva.....	16
2.6 Obsah autorského práva	18
2.6.1 Práva osobnostní	19
2.6.2 Práva majetková.....	19
3. Dílo z pohledu autorského zákona.....	21
3.1 Dílo zaměstnanecké a školní.....	23
3.2 Malířské umělecké dílo	24
3.3 Restaurátorské výkony	25
3.4 Shodnost výtvorů a díla odvozená	26
3.5 Knižní ilustrace	26
3.6 Díla souborná	26
3.7 Parodie a karikatura.....	27
3.8 Graffiti.....	29
4. Autorství k dílu	30
5. Zveřejnění díla	32
6. Užití malířského uměleckého díla	32
6.1 Rozmnožení malířského uměleckého díla	33
6.2 Rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny malířského uměleckého díla	34
6.3 Omezení vlastnického práva k malířskému uměleckému dílu.....	35
6.4 Vývoz malířských uměleckých děl	37
6.5 Prodej a koupě malířského uměleckého díla.....	39
6.5.1 Oceňování uměleckých děl	40
6.5.2 Falzum	41
6.5.3 Prodej malířského uměleckého díla jeho autorem	43
6.5.4 Koupě uměleckého díla od dalšího vlastníka	43
6.5.5 Umělecké galerie	44

6.5.6	Aukce umění	45
6.5.6.1.	Historie aukcí	45
6.5.6.2.	Právní úprava	47
6.5.6.3.	Porovnání dražby a aukce	49
6.5.6.4.	Druhy aukcí	50
6.5.6.5.	Průběh aukcí	51
7.	Pronájem a půjčení malířského uměleckého díla	54
8.	Vystavování originálu nebo rozmnoženin malířského uměleckého díla	55
9.	Licenční smlouva	56
9.1	Náležitosti licenční smlouvy	58
10.	Sdělování díla veřejnosti	60
11.	Smlouva o dílo	61
12.	Kolektivní správa	62
	Shrnutí a závěr	66
	Seznam literatury	68
	Shrnutí v českém jazyce	73
	Summary in English	74
	Přílohy	i

Úvod

Umění sběratelství a sběratelství umění. Již od nepaměti je často umělecká sbírka kromě své estetické hodnoty zároveň i měřítkem společenského prestiže a vkusu svého majitele. Vztahy mezi umělci a jejich mecenáši i mezi obchodníky s uměním a sběrateli mají za sebou stovky let vývoje. S moderními technologiemi zároveň přibývá stále více možností, jak dílo šířit, případně jinak užívat.

Zcela v úvodu této práce zkoumám problematiku uměleckého díla z pohledu teorie umění. Ve svých následujících kapitolách práce přibližuje systém práv duševního vlastnictví, jeho vývoj a světový kontext, zejména porovnání kontinentální a angloamerické tradice. Dále nastiňuje filosofická východiska a historii právní úpravy, specifikuje a porovnává odlišné přístupy jednotlivých právních předpisů v čase. V práci se dotýkám i některých právně teoretických problémů, které by si jistě zasloužily detailnější pohled, limity práce však příliš rozsáhlé pojednání nedovolují, proto je uvádím hlavně pro ilustraci. Věnuji se také pojetí díla a institutu autorství. V dalších kapitolách se pak zabývám jednotlivými instituty spojenými s malířským uměleckým dílem, přičemž pro přehlednost sleduji systematiku autorského zákona a postupuji podle jednotlivých způsobů užití díla. Při rozboru jednotlivých problémů postupuji od obecného k detailu. Vzhledem k šíři tématu a limitovanému rozsahu práce jsou některé instituty rozebrány detailněji než jiné, kapitola věnovaná prodeji a koupi malířského uměleckého díla je vzhledem ke složitosti problematiky nejrozsáhlejší.

V práci se naopak nezabývám otázkami spojenými s daňovými problémy a otázkami mezinárodního práva soukromého a mezinárodního obchodu.

Úmyslem této práce je zaměřit se co nejpřehledněji na základní druhy právního jednání spojeného s malířským uměleckým dílem a vztahy, které při něm vznikají. V potaz práce bere především specifika vyplývající ze zvláštní povahy malířských uměleckých děl a způsob, jakým jsou zohledňována zákonem. Práce si klade za cíl vytvořit ucelený přehled, který by systematizoval základní právní aspekty spojené s malířským uměleckým dílem a tím pádem nabídnout pomůckou pro orientaci v problematice, jak autorům, tak i veřejnosti.

Tak tedy: na počátku byl obraz...

1. Co je to „umění“?

Jistě není žádným překvapením, že na tuto otázku neexistuje jednoznačná odpověď. Jak prohlásil britský teoretik a historik umění Sir Ernst Hans Gombrich: „*Umění neexistuje, existují pouze umělci*“.¹ Pojem „umění“ je těžko definovatelný i z toho důvodu, že v různých dobách a místech je chápán odlišně. Teorie však určuje tři základní prvky, které definují umělecké dílo. Jsou umělecká funkce, umělecká norma a umělecká hodnota.

Dominantním prvkem je funkce estetická, která musí upoutat pozornost pozorovatele, navodit jeho libost a je schopná dokonce zastupovat i ostatní funkce, pokud je dílo časem pozbylo.²

Umělecká norma je proměnlivá v čase, jelikož postupem času jsou i na umění kladeny různé nároky. Každé dílo normu částečně porušuje a částečně naplňuje, z čehož se postupně vyvíjejí normy nové.³

Umělecká hodnota závisí na jednotě, komplexnosti a intenzitě uměleckého díla, je vlastně podstatou uměleckého díla a odvíjí se od jeho kvality.⁴

Jak ovšem zaznamenal Romano Guardini ve své práci *O podstatě uměleckého díla*⁵: „*K podstatě uměleckého díla patří, že sice má smysl, ale nemá účel. Neexistuje ani pro technický užitek, ani pro ekonomickou výhodu, ani pro didakticko-pedagogické poučení a polepšení, ale pro vyjevující zpodobnění. Nic ‚nezamýšlí‘, nýbrž ‚znamená‘; nic ‚nechce‘, nýbrž ‚je‘.*“⁶

Nelze s jistotou říci co ještě je a co už není umělecké dílo. Zvláště s příchodem postmoderny se i pojem „umění“ značně relativizuje. Docent Tomáš Kulka ve své knize *Umění a kýč*⁷ upozorňuje, že: „*Hranice umění se staly tak pohyblivé, že už dnes nikomu není jasné, co je a není umění. Dnes můžete vystavit skoro cokoli. Nelze se divit, že někteří lidé již ohlašují konec umění.*“⁸ Ve svém slavném výroku Andy Warhol prohlásil, že

¹ GOMBRICH, E. H. Příběh umění. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-143-0.

² MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Estetická funkce, norma a hodnota jako sociální fakty*. Praha: Fr. Borový, 1936

³³ Ibid.

⁴ KULKA, T. *Umění a kýč*. Praha: Torst, 2000

⁵ GUARDINI, Romano. *O podstatě uměleckého díla*. Praha: Triáda, 2009, str. 40

⁶ Ibid.

⁷ KULKA, T. *Umění a kýč*. Praha: Torst, 2000, str.22

⁸ Ibid.

„umění je to, co nazveš uměním“. Arthur Danto toto rozvádí ve svém textu *Artworks and Real Things* z roku 1973: „*Ve chvíli, kdy je něco považováno za umění, stává se to předmětem interpretace. Jeho existence jako uměleckého díla na tom závisí a pokud je jeho nárok na uznání toho, co je uměním, zamítnut, přichází o svou interpretaci a stává se jen obyčejnou věcí.*“⁹

I z tohoto důvodu se setkáváme s díly typu vysavače značky Hoover, vydraženého v aukci pořádané Sotheby's za 2,16 milionu dolarů¹⁰, nebo „sochy“ toaletního papíru vystavené v Pražské Galerii Porthheimka.¹¹

Autor svým uměleckým projevem dává průchod své potřebě komunikace, potřebě sdělovat publiku své dojmy, emoce, touhy a nálady. Nicméně, jak ve své eseji upozorňuje doktorka Irena Žantovská¹², slovem ‚autorství‘ se již dlouho plýtvá. Poukazuje na otázku, zda je možné stanovit, kde končí umění a začíná čirá autorova exhibice a zdůrazňuje, že umělecké dílo definuje mimo jiné také to, pro jaké publikum autor tvoří.

2. Úvod do autorského práva

Autorské právo spadá pod široký pojem práv duševního vlastnictví, mezi která se řadí dále práva k průmyslovému vlastnictví. Z pohledu formálnosti ochrany můžeme rozlišovat dva systémy autorského práva: kontinentální a angloamerický.

Kontinentální systém klade důraz na tvůrčí osobnost autora. Duševní činnost je vždy výsledkem činnosti fyzické osoby a autorské dílo je předmětem ochrany už od okamžiku svého vzniku. Již Immanuel Kant žádal o rozlišení hmotného substrátu a samotného díla.¹³ Otto Girke je autorem výroku, že „*autorské dílo je projevem osobní tvůrčí činnosti autora, které je s jeho osobou spjato*“, který je dnes základem monistické teorie. Ta vidí autorské právo jako vnitřně jednotné právo subjektivní povahy, které má aspekt osobnostní jako vyjádření tvůrčího přínosu osoby autora, ale také majetkový, který

⁹ DANTO, Arthur. *Artworks and Real Things*. Theoria, 1973, roč. 39, č. 1-3 (duben).

¹⁰ Jeff Koons, *Nový vysavač, čistič kobereců a leštička podlah značky Hoover (1980)*, Čistička kobereců a leštička podlah, plexisklo, zářivky; 142 x 38 x 25 cm. Viz přílohy.

¹¹ Martin Kocourek, Galerie Porthheimka Praha, leden 2010

¹² ŽANTOVSKÁ, Irena. *Kdo je autor? Autorské právo 2015*. Nučice: Medias res – spolek pro vědu a vzdělávání. 2015. 3, 15, ISBN 978-80-87957-05-9

¹³ PRCHAL, Petr. *Limity autorskoprávní ochrany*. Praha: Leges, 2016, s 22

se projevuje při nakládání s dílem.¹⁴

Nikoli zcela čistý francouzský protipól ke zmíněné německé koncepci se rozvinul koncem minulého století. Tato teorie zahrnuje do subjektivních práv práva osobnostní i majetková a spadá pod ni i teorie smíšené povahy a teorie nehmotného statku¹⁵.

Základní protiklad tvoří anglo-americká koncepce – copyright. Na rozdíl od zmíněného, angloamerický systém klade důraz na majetkový aspekt výsledku činnosti. Je zde nutná registrace v rejstříku autorských děl, případně jiné formální označení díla, a práva k duševní činnosti mohou být přiznána i právnickým osobám. Tyto rozdíly jsou odůvodněny zcela odlišným historickým a majetkově účelovým pojetím autorskoprávní ochrany. Autorské právo v USA například nikdy nebylo pokládáno za právo přirozené, ale za garanci přiznanou státem, ve které hraje roli paternalistický přístup s principy podpory tvořivé činnosti. Projevuje se kontrolou nad šířením a rozmnožováním autorských děl a chrání v první řadě zájmy celé společnosti.¹⁶ Základním filosofickým směrem určujícím přístup k právům k duševnímu vlastnictví je ve Spojených státech utilitarismus, tudíž hledání blaha pro co největší počet jednotlivců. Byl ovlivněn například filosofií Friedricha Hegela, podle něhož má lidstvo právo na přivlastnění veškerých hmotných statků na Zemi. Významnou roli však sehrála i přirozenoprávní teorie anglického filosofa John Locka.¹⁷ Lockova teorie vlastnictví říká, že každá lidská bytost má právo uchovat svou existenci, z čehož plyne, že má právo na obživu, jakou mu příroda nabízí. Proto má také každá osoba právo vlastnit majetek, konkrétně „*labour of his body and the work of his hands ... are properly his*“.¹⁸ Diskuze o výklad Lockovy teorie jsou však stále živé, akademici se například přou o otázce, zda lze teorii vztáhnout i na duševní vlastnictví počítačových programů. Zatímco někteří právní filosofové, jako například profesor Adam D. Moore, argumentují, že ano, jiní, například K. K. Kimppa s aplikací Lockovy teorie na počítačový software nesouhlasí.¹⁹

¹⁴ PRCHAL, Petr. *Limity autorskoprávní ochrany*. Praha: Leges, 2016, s 23

¹⁵ Ibid. s 23

¹⁶ PRCHAL, Petr. *Limity autorskoprávní ochrany*. Praha: Leges, 2016

¹⁷ MERGES, R. P.; MENELL, P. S., a kol. *Intellectual Property in the new technological age*. New York: Aspen Publishers, 2003. s. 7

¹⁸ TAVANI, T. Herman. *Locke, Intellectual Property Rights, and the Information Commons*. Ethics and Information Technology, 2005. Dostupné z <http://e-tcs.org/wp-content/uploads/2016/05/Locke-on-Intellectual-Property-1.pdf>

¹⁹ Ibid.

2.1 Principy autorského práva

Autorské právo je v první řadě ovládáno obecnými principy občanského práva, jako je ochrana smluvní volnosti nebo například morální aspekty práva – dobré mravy, předvídatelnost soudních rozhodnutí, dobrá víra, ochrana štěstí člověka aj.

Mezi základní principy autorského práva se řadí zásada, že autorem je fyzická osoba, dále že autor svobodně rozhoduje o užití svého díla a že požívá ochrany svých oprávněných osobních i majetkových zájmů. Patří sem dále i to, že autor díla si může osobovat autorství nezávisle na tom, zda existuje na pohled stejné dílo vytvořené jiným autorem (tato zásada ovšem bývá prolamována například v případě počítačových programů). Autorství nelze převést na třetí osobu, autor se nemůže svého autorství vzdát, svá práva nikomu prodat ani darovat, může ovšem poskytnout licenci. Autor se také může de facto svých veškerých práv vzdát formou výhradní neomezené licence, v takovém případě se hovoří o tzv. vykupování práv.²⁰

Je nutno také zmínit zásadu, že autorské právo lze omezit s ohledem na obecný zájem na některých přípustných užitích autorova díla jinou osobou, a nakonec i to, že každá osoba, která dílo šíří nebo je jinak užije, je povinna, až na úzké výjimky v obecném zájmu, zaplatit autorovi odměnu.²¹

Mezi klíčové principy autorského práva patří zásada neformálnosti vzniku ochrany. Autorské právo, na rozdíl od práv průmyslových, vzniká neformálně momentem vytvoření díla autorem, bez nutnosti aktivního formálního úkonu.²² Dalším principem je pak ochrana formy autorského díla, nikoliv jeho obsahu. Jedná se o největší rozdíl oproti právům průmyslovým, autorské právo totiž chrání jen konkrétní vyjádření, ne myšlenku.

Mezi zbylé principy autorského práva patří zásada teritoriality, která je upravena i v Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl. V souvislosti s touto zásadou ovšem mohou vznikat problémy např. ohledně užití autorskoprávně chráněného obsahu

²⁰ JAKL, Ladislav. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 21, ISBN 978-80-87956-29-8.

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.4.2007, 30 Cdo 739/2007

²² JAKL, Ladislav. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 20, ISBN 978-80-87956-29-8.

na internetu.²³

2.2 Prameny autorského práva

Přestože je umění staré jako lidstvo samo, autorské právo je v historickém kontextu poměrně mladým odvětvím práva civilního. Původní pojetí umělecké činnosti jako „řemesla“ zrcadlilo i pojetí právní. Již v antickém Řecku a Římě byla umělecká díla běžným předmětem obchodu, ovšem pouze jako hmotné věci v občanskoprávním smyslu. Nicméně již v této době je možné se setkat s výrazem „plagiát“ a přestože neexistovaly výslovné autorskoprávní normy, žaloby k ochraně autorských práv vyloučeny nebyly.²⁴

Základy autorského práva by se daly najít v historické ochraně monopolu, propůjčované za určitých okolností panovníkem. Například ve starověkém Egyptě se odlišovaly odlišnými značkami různé stavařské školy, nebo ochrana monopolu pro tvůrce nového pokrmu v antickém Řecku na ostrově Sybaris.²⁵

Prvopočátky autorskoprávní ochrany přicházejí s vynálezem knihtisku. Zlomové datum je rok 1709, kdy byl přijat anglický zákon o autorském právu, zákon královny Anny (Statute of Anne). Zákon přenesl těžiště ochrany od vydavatelů k autorům a zajistil ochranu státem, respektive soudem.²⁶ Historické pojetí autorského práva se ovšem od nového značně lišilo. Často bylo nedělitelně spojeno s věcí, tudíž s převodem věci automaticky přecházela *veškerá* práva, včetně práv autorských.

V roce 1886 byla přijata Bernská úmluva o ochraně děl literárních a uměleckých. Ta jako první zavedla princip neformálnosti vzniku ochrany autorských děl.²⁷

Na našem území poprvé zakotvil zásady autorskoprávní ochrany Císařský patent číslo 992 v roce 1846.²⁸ Chránil díla literární, hudební a výtvarná proti neoprávněnému

²³ Ibid.

²⁴ CHALOUPKOVÁ, Helena. Přežije autorský zákon rok 2020? Nučice: Medias res – spolek pro vědu a vzdělávání. 2015. 3, 15, ISBN 978-80-87957-05-9

²⁵ JAKL, Ladislav. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 18, ISBN 978-80-87956-29-8.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Legal Partners. Legal Partners; Advokátní kanceláře JUDr. Libora Vašíčka. [online]. © 2016 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.legalpartners.cz/clanky/detail/autorske-pravo-dilo-majetkova-osobnostni-prava-clanek>

mechanickému rozmnožování, dramatická a hudební i proti neoprávněnému provozování. Po něm následoval v roce 1895 zákon o právu původcovském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým.

Prvorepublikovým předpisem byl zákon z roku 1926 o právu autorském, v době totalitního režimu byly pak přijaty zákony dva, první v roce 1953, zastávající dualistické pojetí, druhý pak v roce 1965, hlásající monismus chápající autorská práva jako smíšený celek osobnostně právní. Ten platil až do roku 2000 téměř beze změny.²⁹

Současný autorský zákon je zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. Ve vztahu k občanskému zákoníku se jedná o *lex specialis*, normy práva autorského mají tedy přednost před normami občanského zákoníku. Jeho přijetím splnila Česká republika závazek k EU.

Pojetí současného zákona lze označit jako kvazidualistické a po jeho přijetí označil Adolf Dietz český autorský zákon za „špičkový produkt“.³⁰ O čistý dualismus se nejedná z toho důvodu, že zákon vylučuje zcizení majetkových práv *inter vivos*.³¹

Současné přirozenoprávní pojetí autorského práva bývá však i terčem kritiky. Někteří kritici, jako například Seana Valentine Siffrin, přirozenoprávní koncepci zcela odmítají, jiní, mezi nimi například Peter Drahos, kritizují rozšíření přirozenoprávní teorie do mezinárodních smluv a ostatní, například Jon M. Garon podotýkají, že přirozenoprávní teorie neposkytuje dostatečné normativní vodítko.³²

Co se týče mezinárodních pramenů, je autorské právo jednou z nejvíce mezinárodně upravených disciplín. Zpočátku bylo regulováno především bilaterálními dohodami mezi státy v kombinaci s předpisy tzv. cizineckého práva.³³ Vznik mezinárodního práva autorského se však počítá až od osmdesátých let dvacátého století, kdy ze strany mezinárodních organizací zastupujících autory zazněly první podněty ke vzniku první mezinárodní autorskoprávní úpravy. V roce 1883 byla přijata Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví, první úpravou regulující čistě autorské

²⁹ PRCHAL, Petr. *Limity autorskoprávní ochrany*. Praha: Leges, 2016

³⁰ Ibid.

³¹ TELEČEK, Ivo. TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s.10

³² Ibid.

³³ KNAP, Karel; KUNZ, Otto. *Mezinárodní právo autorské*. 1. vydání. Praha : Academia, 1981. Str. 24-25.

právo byla však Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z 9. září 1886. Mezi lety 1957 – 1952 byla přijata Všeobecná úmluva o autorském právu, jejímž cílem bylo řešit rozdíly mezi státy Bernské úmluvy a těmi, které požadavky Bernské úmluvy nesplňovaly.³⁴ V rámci Pařížské a Bernské úmluvy byly mezi lety 1883 a 1886 zřízeny tzv. mezinárodní úřady, které byly následně sjednoceny a nahrazeny Světovou organizací duševního vlastnictví (WIPO) v roce 1970. Potřeba aktualizace požadavků stanovených Bernskou úmluvou vedla postupně k přijetí tzv. Internetových úmluv WIPO. Jsou to Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském (WCT) a Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (smlouva WPPT).

2.3 Nový občanský zákoník a autorské právo

Přijetí zákona 89/2012 Sb. Občanský zákoník se dotklo i českého autorského práva. Jeho konkrétní dopady by se daly rozdělit na přímé a nepřímé.

V případě přímých dopadů používá zákon výslovně výraz „duševní vlastnictví“ nebo „průmyslové a jiné duševní vlastnictví“ nebo se nová úprava přímo dotýká některé z úprav s autorským právem souvisejících, jako jsou například licenční smlouva, obchodní tajemství, vady díla spočívající v porušení nebo ohrožení práv z průmyslového a jiného duševního vlastnictví, dílo s nehmotným výsledkem aj.³⁵

Z přímých dopadů lze jmenovat v první řadě změnu zásad, které ovlivňují celkový výklad autorského práva. Dále například nepřímý vliv na úpravu institutů s autorským právem v praxi souvisejících, jakými jsou například otázka vztahu náhrady škody a dostatečného zadostiučinění, nemajetkové újmy, smluvního omezení náhrady škody, smluvní pokuty a řady dalších. Významný nepřímý dopad na autorské právo představuje úprava nová úprava nekalé soutěže, jejíž postih je významným nástrojem ochrany duševního vlastnictví.

³⁴ GOLDSTEIN, Paul. International Copyright : Principles, Law, and Practice. 1. vydání. New York :Oxford University Press, 2001. Str. 28. ISBN 0-19-512885-0. Dostupné z: http://www.ar-meconomist.com/lecture/wto/08trips/International_Copyright.pdf

³⁵ BOHÁČEK, Martin. Obecné otázky nového občanského zákoníku z hlediska práv k duševnímu vlastnictví. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Str. 14

Nejvýznamnější nepřímý dopad ovšem přineslo nové členění věcí na hmotné a nehmotné, obsažené v § 496. Druhý odstavec zmíněného paragrafu stanoví, že nehmotné věci jsou práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty. Je tudíž zřejmé, že „nehmotné statky“, jak je běžné objekty duševního vlastnictví označovat, mohou mít povahu nehmotných věcí, v tomto duchu hovoří i důvodová zpráva. Někteří autoři³⁶ ovšem upozorňují na možný konflikt s obecným režimem vlastnictví, vznikajícím z vymezení nehmotné věci jako věci movité, jak je obsažena v druhém odstavci § 498 v kombinaci s § 1011, podle kterého vše, co někomu patří, všechny věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím. Práva duševního vlastnictví ovšem představují specifický druh vlastnictví, mající také vlastní speciální úpravu, proto například profesor Ivo Telec a profesor Tůma předkládají interpretaci, podle které ne všechny nehmotné statky jsou nutně také nehmotnými věcmi, a ne všechny nehmotné statky, které se mezi nehmotné věci zařadit dají spadají pod obecný režim vlastnictví dle občanského zákoníku.³⁷

Důvodová zpráva uvádí, že věcí v právním smyslu je to, čeho se budou týkat subjektivní majetková práva, především právo vlastnické. U předmětů duševního vlastnictví se tudíž nemusí jednat výlučně o vlastnické právo, ale i o jiné právo majetkové, jehož specifický rozsah stanoví autorský zákon.³⁸

Další složitá otázka, které je spojená s výše nastíněným problémem je, zda autorské dílo samotné je nehmotnou věcí. Věcí musí stále být samostatně existující předmět vnějšího světa, který je způsobilý přinášet člověku užitek a je objektivně člověkem ovladatelný. Jak bude nastíněno v kapitole věnující se malířskému uměleckému dílu, ustanovení § 2 Autorského zákona označuje dílo za předmět autorského práva, zákon rozlišuje díla literární, jiná díla umělecká a vědecká. Jedná se o jedinečný výsledek tvůrčí lidské činnosti vyjádřený v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě³⁹.

³⁶ Ibid. Str. 34

³⁷ TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Str. 85

³⁸ BOHÁČEK, Martin. Obecné otázky nového občanského zákoníku z hlediska práv k duševnímu vlastnictví. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Str. 36

³⁹ Ustanovení § 2 zákona č. 121/2000 Sb. - Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

Přesto se však značná část odborníků shoduje, že autorské dílo do skupiny nehmotných věcí přiřadit nelze⁴⁰, a to z důvodu, že s autorským dílem jsou spojena výlučná osobnostní práva pojící se k osobnosti autora. Pokud by nebylo autorova nadání, nebylo by ani jeho vnějšího projevu ve formě uměleckého výtvoru. Proto akademici vyvozují, že dílo věci v právním smyslu není, je však majetkem.⁴¹ Tento přístup podtrhuje i kvazidualistické pojetí autorského zákona. Přesto však, jak již bylo zmíněno, přirozenoprávní teorie najde mezi odborníky i své odpůrce.

2.4 Současný vývoj autorského práva

Zejména s příchodem nových technologií musí autorské právo v současnosti čelit řadě problémů. Hovoří se o krizi autorského práva, předmětem diskuze jsou otázky nových předmětů ochrany, doby trvání ochrany autorských práv nebo zda rozšířit či zúžit výjimky a omezení. Řeší se kolize autorského práva s jinými právy, například právem na svobodu projevu.⁴²

V současnosti probíhá nejnovější vývoj v oblasti autorskoprávní ochrany především skrze transpozice směrnic Evropské unie.⁴³ Jedná se především o prodloužení doby ochrany uměleckých výkonů zaznamenaných na zvukové záznamy i těchto zvukových záznamů.⁴⁴ Směrnice zavádí také další doprovodná opatření při výkonu práv výkonných umělců. Speciální směrnice⁴⁵ upravila způsoby užití osiřelých děl, s účelem usnadnění digitalizace knihoven a archivů.⁴⁶ Definici osiřelého díla obsahuje § 27a českého autorského zákona, který za osiřelé považuje dílo, jehož autor není určen, nebo i

⁴⁰ Autorské dílo ve světle právního pojetí věci v novém občanském zákoníku. *Fair Art* [online]. 2014 [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.fairart.cz/blog/autorske-dilo-ve-svetle-pravniho-pojeti-veci-v-novem-obcanskem-zakoniku/>

⁴¹ TELEČEK, Ivo; TŮMA, Pavel. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Str. 83

⁴² PRCHAL, Petr: Limity autorskoprávní ochrany. Praha: Leges, 2016. s 17

⁴³ JAKL, Ladislav. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 36, ISBN 978-80-87956-29-8

⁴⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/77/EU ze dne 27. září 2011, kterou se mění směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících a je novelou dosud platné směrnice 2006/116/ES

⁴⁵ Směrnice 2012/28/EU o některých povolených způsobech užití osiřelých děl

⁴⁶ JAKL, Ladislav. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 38, ISBN 978-80-87956-29-8

když je určen, není nalezen ani po provedení důsledného vyhledávání.

Další oblastí, která zaznamenala v nejbližší době změnu je oblast kolektivní správy autorských práv, kterou naposledy upravila Směrnice 2014/26/EU⁴⁷. Přinesla například rozšíření multiteritoriálních hromadných licencí a upravila transparentnost kolektivní správy, vnitřní fungování kolektivních správců, práva členů kolektivních správců a podrobné povinnosti kolektivních správců. Nositelům práv přinesla možnost volby kolektivního správce bez ohledu na stát bydliště nebo usazení a podrobně upravuje podmínky členství v organizacích kolektivní správy. Směrnice upravuje i vztahy s uživateli a stanovuje, že již samo jednání o udělování licence musí být vedeno v dobré víře.⁴⁸

Dne 20. dubna 2017 nabyla účinnosti rozsáhlá nova dosavadního autorského zákona, zákon č. 102/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském⁴⁹. Ve více než sedmdesáti novelizačních bodech přináší do českého autorského práva rozsáhlé změny. V nejširší míře se dotýkají kolektivní správy autorských práv, přinášejí však i některé další změny, jako rozšíření licence k architektonickým dílům, změny ustanovení o ukončení statusu osiřelého díla nebo zavedení zákonné licence pro parodii a karikaturu.

2.5 Česká úprava autorského práva

Jak již bylo zmíněno, autorský zákon má povahu zvláštního zákona soukromého práva, částečně upravujícího i vztahy veřejnoprávní, jakými jsou například správní delikty či přestupky, případně role státu v kolektivní správě autorských práv a práv souvisejících.⁵⁰ Podle svého předmětu se právo duševního vlastnictví člení na odvětví práva ústavního, občanského, trestního a správního a odvětví, na která právní teorie často pohlíží jako na deriváty občanského nebo správního práva. Jsou jimi v prvním případě

⁴⁷ Směrnice 2014/26/EU o kolektivní správě autorského práva a práv s ním souvisejících a udělování licencí pro více území k právům k užití hudebních děl online na vnitřním trhu

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Zákon č. 102/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ CHALOUPKOVÁ, Helena. Přežije autorský zákon rok 2020? Nučice: Medias res – spolek pro vědu a vzdělávání. 2015. 3, 15, ISBN 978-80-87957-05-9

právo obchodní, pracovní a rodinné, v druhém případě finanční, životního prostředí či sociálního zabezpečení. Právo duševního vlastnictví má tedy tzv. smíšený charakter, podobně jako např. i mediální právo.⁵¹

Samotné právo duševního vlastnictví obsahuje jednak právo autorské a práva související, jednak právo průmyslového vlastnictví. Autorský zákon zahrnuje komplexní úpravu práva autorského i práv s ním souvisejících, dále upravuje prostředky jejich ochrany a kolektivní správu.

Do věcného rozsahu práva autorského, chráněného autorským zákonem, patří díla literární, jiná díla umělecká a díla vědecká, zákon hovoří o autorských dílech. Rozsah práva autorského, jak je chráněn zmiňovaným zákonem, však není shodný s rozsahem samotného autorského zákona, ten je podstatně širší.⁵²

Chráněná práva jsou rozložena do tří skupin: první je právo autorské, druhou představuje šest práv souvisejících s právem autorským a poslední zahrnuje právo pořizovatele databáze, tudíž databázové právo *sui generis*.⁵³

Autorské právo je v duchu evropské kontinentální tradice právem lidským, náležejícím pouze fyzické osobě.⁵⁴ Kromě ochrany vlastnického práva (čl. 11) a svobody projevu (čl. 17) u nás zakotvuje ochranu k výsledkům tvůrčí a duševní činnosti Listina základních práv a svobod ve čl. 34 odst. 1. Stát autorská práva ovšem nepřiznává, pouze je chrání a stanovuje způsob jejich výkonu.

Autorského práva se tedy jako svého základního práva zaručeného Ústavou může každý domáhat před soudem, jak vyplývá z článků 34 a 41 (1) Listiny. Právě ze článku 34 Listiny vychází výše zmíněný autorský zákon. Ten ve svém prvním paragrafu taxativně stanoví výčet chráněných práv.

Autorské právo je právem absolutním. Přísluší pouze individuálně určené osobě, kterou je původně pouze autor, tomuto právu pak odpovídá povinnost individuálně neurčených cizích osob zdržet se jakýchkoli neoprávněných zásahů do oprávnění nositele

⁵¹ JAKL, Ladislav. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 13, ISBN 978-80-87956-29-8

⁵² TELEČEK, Ivo. TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 8

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Výjimkou mohou být ovšem například situace, kdy jsou majetková práva zděděna právnickou osobou, nebo v případě tzv. zaměstnaneckého díla, kdy majetková práva autora vykonává ze zákona zaměstnavatel.

autorského práva. Působí tedy *erga omnes* a je univerzální povahy.⁵⁵ Obdobně, jako se nepromlčuje právo vlastnické, je i autorské právo nepromlčitelné.⁵⁶

Stejně jako u jiných právních odvětví, rozlišujeme autorské právo v objektivním a subjektivním smyslu. Jak judikoval nejvyšší soud, právo autorské je v objektivním smyslu tvořeno souhrnem soukromoprávních norem upravujících absolutní (zákonnou) ochranu literárních, jiných uměleckých a vědeckých děl (jako statků nehmotné povahy), které jsou výsledky tvůrčí činnosti fyzických osob. Tato ochrana je poskytována prostřednictvím normování vztahů vznikajících z příslušné duševní tvořivé činnosti, tzn. vztahů týkajících se vytvoření děl a jejich veřejného nebo jiného užití.⁵⁷ Je to tedy soubor právních norem, které upravují vztahy vznikající při vytváření a společenském uplatnění autorských děl.⁵⁸

Oproti tomu, oprávnění autora ve vztahu k vytvoření a užití autorských děl můžeme chápat jako autorské právo v subjektivním smyslu. Jedná se o soubor daných konkrétních práv náležejících autorovi k dílu, které svou duševní činností vytvořil.⁵⁹

Funkcí autorského práva je „taková úprava vztahů, vznikajících z tvorby a uplatnění děl na veřejnosti, aby byly ve vzájemném souladu morální i materiální zájmy tvůrců i všech ostatních subjektů, kteří se daného společenského procesu účastní“.⁶⁰ Zákon tudíž chrání nejen autora, ale i ostatní oprávněné uživatele autorských děl.

2.6 Obsah autorského práva

Autorské právo k dílu vzniká okamžikem vyjádření díla v jakékoli objektivně vnímatelné podobě, přičemž zničením věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, autorské právo k dílu nezaniká.⁶¹ Vytvoření a uplatnění díla ve společnosti jsou základní právní skutečnosti, které určují obsah a vznik autorskopravní ochrany i autorskopravních

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.4.2007, sp. zn. 30 Cdo 739/2007:

⁵⁶ TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 10

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.4.2007, 30 Cdo 739/2007

⁵⁸ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., a kol. Občanské právo hmotné 3, 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, str. 159

⁵⁹ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., a kol. Občanské právo hmotné 3, 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, str. 159

⁶⁰ Telec, I. Tvůrčí práva duševního vlastnictví. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 68.

⁶¹ Ustanovení §9 odst 1 a 2 zákona č. 121/2000 Sb. - Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

vztahů.⁶²

Z absolutního autorskoprávního poměru vzniklého vytvořením díla se jeho užitím stane poměr relativní, závazkový vztah vzniklý buď z odpovědnosti za porušení subjektivního autorského práva, nebo ze zákonné či nucené licence, případně z licenční smlouvy.

Zákon rozlišuje mezi výlučnými právy osobnostními a majetkovými. Jak bylo již zmíněno výše, byla tímto opuštěna koncepce předchozího autorského zákona, který autorské právo chápal jako vnitřně jednotné, *sui generis* právní povahy osobněmajetkové, výrazně monistické teoretické i legislativní koncepce.⁶³

2.6.1 Práva osobnostní

Osobnostní složka chrání hlavně nedotknutelnost díla a jeho vztah k osobnosti autora.⁶⁴ Autor má právo osobovat si autorství a určit, jak bude autorství uvedeno při zveřejnění díla, dále má právo rozhodnout o zveřejnění a dalším užití, má právo na nedotknutelnost díla a užití způsobem, jaký nesnižuje jeho hodnotu.⁶⁵ Patří sem i právo autora na autorský dohled, autorskou korekturu a autorský dohled u stavby.⁶⁶ Osobnostní práva jsou nepřevoditelná, není možné se jich vzdát a smrtí autora zanikají. Po smrti si ovšem nikdo nesmí osobovat autorství k dílu, autor musí být vždy uveden, je-li to obvyklé a nejde-li o dílo anonymní a dílo smí být užito jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu.

2.6.2 Práva majetková

Majetková práva představují právo dílo užit zákonem stanoveným způsobem. Dle ustanovení § 12(4) autorského zákona právem dílo užit je právo na rozmnožování díla, právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na sdělování díla veřejnosti.

⁶² Knap, K. Smluvní vztahy v právu autorském. 1. vydání. Praha:Orbis, 1967, str. 8

⁶³ TELEČEK, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 11

⁶⁴ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 18, ISBN 978-80-87956-29-8

⁶⁵ Ustanovení § 11 autorského zákona.

⁶⁶ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 25, ISBN 978-80-87956-29-8

Zákonný výčet užití je demonstrativní. Do roku 2005 byl ovšem taxativní, teprve novela propůjčila autorskoprávní úpravě v tomto ohledu jistou pružnost.

Spadá sem i právo autora udělit jinému smlouvou oprávnění k užití díla. Jedná se o vyjádření jedné ze základních zásad občanského zákoníku – zásady smluvní volnosti. Tato zásada je však omezena některými kogentně upravenými instituty s ohledem na zvláštní charakter autorských práv, například o nemožnost vzdání se práva autorského, případně jeho převodu.

Souhlas autora je až na výjimky třeba ke každému jednotlivému užití díla. K oprávněnému užití díla bez souhlasu autora může dojít buď na základě volného užití či licence, případně soudní cestou v situaci, kdy jeden ze spoluautorů bez vážného důvodu brání v nakládání s dílem⁶⁷.

Dále má autor právo zařadit či svolit k zařazení díla do souboru a právo požadovat po vlastníkově věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, aby mu ji zpřístupnil, pokud je toho třeba k výkonu práv autorských podle autorského zákona. Toto právo lze však uplatnit jen v souladu s oprávněnými zájmy vlastníka.⁶⁸ Mezi další majetková práva řadíme především právo na odměnu při opětovném prodeji uměleckého díla a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožením uměleckého díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu. Těmto právům se budu více věnovat dále.

Ani majetkových práv se nelze vzdát a jsou nepřevoditelná, mohou být však předmětem dědictví. Zanikne-li právnická osoba, která je zdědila, bez právního nástupce, tato majetková práva připadnou státu. V takovém případě je pak vykonává svým jménem Státní fond kultury České republiky, případně Státní fond kinematografie, pokud jde o díla audiovizuální. Příjmy z výkonu těchto majetkových práv jsou příjmy těchto státních fondů.

Trvání majetkových práv je až na výjimky po dobu života autora a 70 let ode dne jeho smrti, v případě, že autor použil pseudonym, majetková práva trvají 70 let od oprávněného zveřejnění díla. Po uplynutí této doby, se dílo stává „volným“ a je možné ho užívat bez autorova svolení a bez zaplacení licenční odměny.⁶⁹

⁶⁷ TELEČEK, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s.146

⁶⁸Ustanovení § 12 autorského zákona.

⁶⁹ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 26, ISBN 978-80-87956-29-8

Z autorskoprávní ochrany existují další výjimky a omezení. Obecně se týkají případů, kdy by díla mohla splnit zákonnou definici, zákon je však z ochrany vylučuje. Spadají sem například díla úřední a folklór. Dále existují konkrétní zákonem stanovené výjimky, kdy lze dílo užít i bez souhlasu autora. Patří sem zejména užití pro osobní potřebu, rozmnoženina pro osobní potřebu, papírová kopie, citace, užití při vyučování, knihovní licence, užití díla umístěného na veřejném prostranství, úřední licence a zpravodajská licence.⁷⁰ Zákon dále stanovuje zásady, za jejichž splnění lze výjimku použít.⁷¹

3. Dílo z pohledu autorského zákona

Předmětem autorského práva, a tudíž i předmětem ochrany dle autorského zákona je dle ustanovení § 2 dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Je to tedy jednotlivě určený ideální statek, který je nehmotný, musí být však hmotně vyjádřen v jakékoli lidskými (nikoli zvířecími) smysly vnímatelné (jinému člověku sdělitelné) podobě⁷². Je zde tudíž zdůrazněna zásada ochrany formy, v jaké je dílo vyjádřeno.⁷³ Z toho vyplývá, že nemůže jít nikdy o pouhé druhové určení díla, jelikož by se nejednalo o individualizovaný výsledek osobní tvůrčí činnosti konkrétního autora, ve kterém by se zračila i osobnost tvůrce.⁷⁴ Jak již bylo nastíněno, český právní řád uznává každou lidskou osobnost jako právně významnou nemajetkovou hodnotu, v důsledku čehož je i dílo samo, jakožto předmět autorského práva, nezczizitelným.⁷⁵

Definice je doplněna i definicí negativní. Autorský zákon z definice vylučuje námět díla sám o sobě, myšlenku, denní zprávu, postup, princip, metodu, vědeckou teorii,

⁷⁰ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 32, ISBN 978-80-87956-29-8

⁷¹ Ibid.

⁷² TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 24

⁷³ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 22, ISBN 978-80-87956-29-8

⁷⁴ TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 10

⁷⁵ TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 11

matematický vzorec a statistický graf. Dále autorskoprávní ochrany nepožívají folklorní a úřední díla nebo např. státní symboly.⁷⁶

Důležitým prvkem definice v české právní úpravě je pojem „tvůrčí činnosti autora“, který byl specifikován Nejvyšším správním soudem jako *činnost spočívající ve „vytvoření“ něčeho nehmotného s tím, že dosažení tohoto cíleného i necíleného výsledku závisí v osobních vlastnostech tvůrce, bez nichž by tento výtvar (duševní plod tvůrčí povahy literární, jiné umělecké nebo vědecké) nebyl vůbec dosažen.*⁷⁷ Tvůrčí činnost jako pojem autorskoprávní lze tedy charakterizovat jako činnost, spočívající ve „vytvoření“ nehmotného artefaktu v závislosti na osobních vlastnostech tvůrce. Zvláštními osobními vlastnostmi je zejména schopnost tvořit, se kterou bývá spojeno nadání (talent), k výkonu tvůrčí činnosti je pak zapotřebí i bohatost imaginace, inspirace a často i intuice, tvůrčí prostředí, tvůrčí klid, nebo naopak tvůrčí vzruch apod.⁷⁸

Autoři poukazují, že například u literárních děl, kde samotné dílo je vyjádřeno jazykem a provedeno v knize, je rozlišení více méně zřejmé. Naproti tomu u výtvarného umění nastává často situace, kdy zničením hmotného substrátu zanikne i dílo samotné.

V této souvislosti je zajímavé zmínit případ slavného díla britského umělce Damiena Hirsta „Fyzická nemožnost smrti v mysli někoho živého“⁷⁹, která může demonstrovat otázku v praxi. Jedná se o pětimetrovou „skulpturu“ vypreparovaného tygřího žraloka ve skleněné vitríně, kterou reklamní magnát a sběratel umění Charles Saatchi prodal v roce 2005 za 12 milionů dolarů. Prodeji však předcházela poměrně závažný problém. Žralok se totiž vinou špatné preparace začal rozkládat, formalinový roztok se zakalil, upadla mu ploutev a kůže se svrašťela a zezelenala natolik, že nakonec musel být z kůže zcela stáhnut. Vystala otázka, zda by bylo možné žraloka nahradit jiným, tím spíše, že umělec sám dílo nevypreparoval, pouze ho k preparaci zadal. Dílo samotné zde teoreticky vyjadřoval v první řadě název, který byl hmotně vyjádřen vypreparovaným zvířetem. Když byl tehdy Charles Saatchi dotázán, zda by podobná záměna původního žraloka za nového připravila dílo o jeho uměleckou výpověď,

⁷⁶ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 23, ISBN 978-80-87956-29-8

⁷⁷ Nejvyšší soud, 30 Cdo 4924/2007, [C 7984]

⁷⁸ TELEEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 26

⁷⁹ Viz příloha 1

odpověděl „naprosto“.⁸⁰

Zvláštní postavení má ve vztahu k obecné definici českého autorského zákona fotografie a počítačový program. V těchto případech se hovoří to tzv. fiktivních dílech a nevyžaduje se u nich prvek jedinečnosti, musí být ovšem autorovým duševním výtvorem.

81

Dle autorského zákona je i nově zpracované dílo samostatným autorským dílem.⁸² Právo původního autora však zpracováním není dotčeno. Při užívání zpracovaného díla je pak třeba, aby uživatel měl licence k oběma dílům – původnímu i zpracovanému.⁸³

3.1 Dílo zaměstnanecké a školní.

Jedná se o dvě zvláštní kategorie díla. Zaměstnanecké dílo je dílo chráněné autorským zákonem, vzniklé v rámci závislého pracovněprávního vztahu při plnění pracovních povinností zaměstnance. Majetková práva autorská u takového díla vykonává přímo zaměstnavatel.⁸⁴ V tomto případě ovšem také leží na zaměstnavateli důkazní povinnost, neexistuje zde žádná presumpce existence práv. Osobnostní práva zůstávají nadále autorovi, jsou ovšem silně omezena právními domněnkami, není-li sjednáno jinak.⁸⁵ Zaměstnavatel může kromě jiného dílo například upravovat nebo zpracovat, spojit s jiným dílem, a dokonce dokončit nehotové dílo. Dále dle § 58 odst. 10 se tento režim neuplatní jen ve striktně pracovněprávních vztazích, ale i ve vztazích uvnitř právnických osob. Novela autorského zákona, která nabyla účinnosti v dubnu 2017 zakotvila dále ustanovení, které výslovně stanoví, že souhlas zaměstnance s převodem výkonu majetkového práva autorského na zaměstnavatele se považuje za neodvolatelný a vztahuje se ke všem dalším případným postoupením.

Oproti tomu, školní dílo je takové, které vytvořil žák nebo student ve škole při

⁸⁰ THOMPSON, Don. Jak prodat vycpaného žraloka za 12 milionů dolarů : prapodivné zákony ekonomiky současného umění a aukčních domů. Vyd. 1. Zlín : Kniha Zlín, 2010 361 s ISBN 9788087162583.

⁸¹ Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 22, ISBN 978-80-87956-29-8

⁸² Ustanovení §2 odst. 4 Autorského zákona

⁸³ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 23, ISBN 978-80-87956-29-8

⁸⁴ Ustanovení § 58 Autorského zákona

⁸⁵ Ibid.

plnění školních nebo studijních povinností. Takové dílo může škola nevýdělečně užít bez souhlasu autora pro svoji vnitřní potřebu i pro výuku.⁸⁶ Pro jiné užití má právo na uzavření licence za obvyklých podmínek, žák nebo student oproti tomu nemá právo bez závažného důvodu poskytnutí licence odepřít. Autor může dílo sám užít nebo poskytnout k užití licenci podle svého uvážení i bez souhlasu školy, nesmí to ale být v rozporu s jejími oprávněnými zájmy. Škola také může žádat poskytnutí přiměřené části z výtěžku z takového díla, a to až do výše, do jaké do vytvoření díla investovala.⁸⁷

3.2 Malířské umělecké dílo

Zákon v definici díla uvádí mimo jiné i dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické. Můžeme tedy říct, že malířské umělecké dílo do této kategorie jistě spadá. Co všechno se ovšem dá za malířské umělecké dílo považovat?

Pojem umění je pojmem mimoprávním a jak již bylo nastíněno v první kapitole této práce, podobně jako další pojmové znaky autorského zákona hraničí tato problematika s otázkami obecněji filosofickými a uměleckými, které ovšem mají bezprostřední význam pro každodenní právní a obchodní praxi.⁸⁸

Na prvním místě je třeba podotknout, že autorské dílo je chráněno bez ohledu na svou kvalitu či hodnotu.⁸⁹

Tradičně se malířským uměleckým dílem chápe zachycení výsledného dojmu vyjadřujícího tvůrčí myšlenku na dvojrozměrný podklad pomocí barev a tvarů. Prostředkem může být vše, co je schopno zanechat barevnou stopu, podkladem papír, plátno, dřevěná deska, zeď, sklo, případně jiné dvourozměrné materiály. Malířské dílo nemusí být nutně vytvořeno klasickými malířskými metodami, může jít i o malbu vytvořenou s použitím elektronických grafických prostředků, metodu hojně rozšířenou v dnešní době například v ilustraci.⁹⁰ Musí mít ovšem hmotnou podobu. Počítačové

⁸⁶ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 30, ISBN 978-80-87956-29-8

⁸⁷ Ustanovení § 60 Autorského zákona

⁸⁸ TELEEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 30

⁸⁹ TELEEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 33

⁹⁰ TELEEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 38

grafiky a díla vytvořená digitálně do této kategorie nespádají, jelikož tradiční požadavek fyzické podoby malířského uměleckého díla nesplňují. Řadíme je proto pod "jiná výtvarná díla", nevylučuje to však možnost vyžít prostředky počítačové grafiky při realizaci díla.

Malířským uměleckým dílem mohou být malby, kresby, skici, graffiti, nástěnné malby, sklomalby.⁹¹ Netradiční ukázkou, co vše může být malířským uměleckým dílem, mohou být například i kontroverzní „Oxidační obrazy“ Andyho Warhola.

Autorské právo k dílu se vztahuje jak na celek, tak i na jeho části, dílem podléhajícím autorskoprávní ochraně je i tvůrčí zpracování díla jiného.

Vznik autorského práva k dílu spojuje zákon s okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno slovem, písmem, náčrtem, skicou nebo v jakékoli jiné vnímatelné podobě. Z toho vyplývá, že autorskoprávní ochraně podléhají všechna stádia malířského díla. Autorský zákon ovšem nechrání samotný úmysl dílo vytvořit, chrání pouze konkrétní výsledek tvůrčí činnosti autora. V případě malířského uměleckého díla je dílem obsah obrazu – jeho sdělení (prostřednictvím kompozice, volby a kombinace barev, motivu...). Na rozdíl od toho jeho hmotným vyjádřením je fyzická věc – obraz jako takový. V případě malířských uměleckých děl zde většinou nevzniká problém, jelikož tato jsou spjata se svým hmotným vyjádřením z povahy věci, jak již bylo pojednáno v kapitole zabývající se problematikou díla obecně.

3.3 Restaurátorské výkony

Stejně, jako tomu bylo u předchozí úpravy, dílem ve smyslu autorského zákona nejsou výsledky restaurátorské činnosti fyzických osob, které opravují originály, nebo rozmnoženiny malířských uměleckých děl.⁹² Nejde totiž o vznik díla nového, ledaže by restaurátor sám zasáhl do restaurovaného díla, čímž by ovšem vybočil z poslání své činnosti.⁹³ Restaurování není ani zpracování díla v dílo nové, ale pouze co nejuvěrnější obnovení díla již existujícího

⁹¹ Ibid, s. 29.

⁹² TELEČEK, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989, Tůma s 36

⁹³ Ibid, s 36

3.4 Shodnost výtvorů a díla odvozená

Tradičně se autorskoprávně uvádí, že vyskytnou-li se dva shodné výtvoři různých fyzických osob, pak platí, že jeden je plagiátem.⁹⁴ Případ, kdy by vznikla souběžně a nezávisle na sobě dvě zcela totožná malířská umělecká díla se jeví z praktického hlediska jako nemožný. Pokud by se tak čistě teoreticky přesto stalo, postrádala by autorskoprávní individualitu a tím pádem by nespádala do práva autorského.⁹⁵

Jiná situace nastává, dojde-li například k vytvoření napodobeniny výtvarného díla, případně zkarikování. Tomuto případu se budeme podrobněji věnovat ve speciální podkapitole.

3.5 Knižní ilustrace

Samotná postava literárního díla abstrahovaná do vlastního příběhu, může být autorskoprávně chráněna jen zřídka. Sama o sobě totiž neobsahuje prvky jedinečnosti a konkrétnosti, ty získává až svým zpodobněním, například formou ilustrace, nebo zasazením do jedinečně ztvárněného příběhu.⁹⁶

Ochrana postavy jako součásti literárního díla může být ovšem v kolizi s jejím výtvarným ztvárněním. Autor literárního díla má právo bránit užití deformovaného nebo znevažujícího ztvárnění své postavy společně se svým literárním dílem, není ovšem oprávněn jakkoli zasahovat do umělecké výtvarné koncepce autora, který popsanou postavu vytváří v samostatném díle výtvarného umění. V takovém případě jde totiž o dvě autorská díla nezávislá na sobě.⁹⁷

Užití literárního díla ve spojení s ilustracemi k němu je užitím spojených děl a je k němu třeba souhlasu autorů obou děl.⁹⁸

3.6 Díla souborná

Zákon přináší demonstrativní výčet souborných děl, mezi nimi zejména výstavy, uspořádané z jednotlivých příspěvků mimo jiné i malířských uměleckých děl.

⁹⁴ Ibid. s 31

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ TELEČEK, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 56

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid.

Výstavy se také označují jako „díla výstavnická“, z toho důvodu, že ne každá výstava musí být nutně dílem souborným.⁹⁹

Samostatným dílem může být i námět výstavy, jeho autorem bývá často uspořadatel.¹⁰⁰ Mezi díla souborná se dále například řadí časopisy, jako díla uspořádaná z jednotlivých příspěvků svébytných děl.¹⁰¹

K tomu, aby vzniklo souborné dílo jako předmět ochrany autorského zákona, musí dojít opět k takové tvůrčí činnosti, jejímž výsledkem bude specifický výtvar osobnosti uspořadatele.¹⁰² Zařazením díla do díla souborného ovšem není dotčeno právo autora díla zařazeného.¹⁰³

Od autorského práva k dílu soubornému je však třeba odlišit právo pořizovatele databáze, které je právem *sui generis*, čistě majetkové povahy. Souběh těchto práv však není vyloučen.¹⁰⁴

3.7 Parodie a karikatura

Dne 20. 4. 2017 nabyla účinnosti rozsáhlá novela autorského zákona, která mimo jiné zavedla do českého právního řádu legální licenci pro parodii a karikaturu. Původně se v české úpravě jednalo o formu zpracování díla, jako tzv. díla odvozeného.¹⁰⁵ Autorský zákon je specifikuje v ustanovení § 2 ods. 4. Dílo odvozené musí splňovat podmínky novosti a jedinečnosti, zároveň musí být stále výsledkem osobité tvůrčí zpracovatelské činnosti autora.¹⁰⁶ Původní dílo však šlo oprávněně zpracovat jen se svolením autora, což ovšem může být v případě parodie značně problematické.¹⁰⁷

V případě konfliktu práv byl jako podmínka bezesmluvního užití autorského díla před ukotvením zákonné licence uplatňován tzv. *tříkrokový test*, upraven v § 29 odst. 1 autorského zákona. Ten stanoví, že výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit jen

⁹⁹ TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 69

¹⁰⁰ TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 71

¹⁰¹ TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 68

¹⁰² TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 70

¹⁰³ Ibid. s. 72

¹⁰⁴ Ibid. s. 75

¹⁰⁵ Ibid. s. 61

¹⁰⁶ Ibid. s. 60

¹⁰⁷ Ibid. s. 65

ve zvláštních případech stanovených v autorském zákoně a pouze tehdy, pokud takové užití není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny zájmy autora. Podmínky bylo třeba splnit kumulativně, posuzována však byla na sobě nezávisle.

Úprava parodie a karikatury a interpretace soudů se v současnosti v jednotlivých členských státech liší. Důvodem jsou odlišná kulturní prostředí a rozdíly v celkovém přístupu k humoru u jednotlivých národů. V zájmu právní jistoty však trvají snahy o sjednocení právní úpravy.

Jedná se o dobrovolnou výjimku dle článku 5 odst. 3 písm. k) Informační směrnice.¹⁰⁸ Na jeho základě mohou členské státy stanovit výjimky nebo omezení práv pro účely karikatury, parodie, parafráze či koláže. Informační směrnice byla z velké části transponována jednou z nejvýznamnějších novel autorského zákona, zákon č. 216/2006 Sb.¹⁰⁹, výjimka pro karikaturu a parodii tehdy však přijata nebyla.

Evropský parlament však již v roce 2001 zdůraznil ve svém usnesení k provádění Informační směrnice¹¹⁰, že výjimka pro karikaturu, parodii a parafrázi je důležitou součástí demokratické výměny názorů, respektující jak práva tvůrců, tak svobodu projevu. Dle výkladu Evropského soudního dvora¹¹¹ je termín „parodie“ autonomním pojmem autorského práva. Jejím podstatným znakem je, že evokuje existující dílo a zároveň se od něj znatelně liší, přičemž se vyznačuje komičností a ironičností, musí však respektovat přiměřenou rovnováhu mezi zájmy a právy nositelů autorského práva na jedné straně a svobodu projevu uživatele díla na straně druhé. Původní dílo také nesmí být spojováno s případným diskriminačním vyzněním parodie.

¹⁰⁸Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001, o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

¹⁰⁹ Zákon č. 216/2006 Sb. ze dne 25. dubna 2006, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 20. 2. 2016].

¹¹⁰ Zpráva o provádění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (2014/2256(INI)). Europarl.europa.eu [online]. Evropský parlament [cit. 30. 12. 2015].

¹¹¹Rozsudek SD EU, věc C-201/13, Dedenyn v. Vanderseen

3.8 Graffiti

Zvláštním druhem malířského uměleckého díla jsou i tzv. „graffiti“. Jedná se o zajímavou problematiku, jelikož vzniká vlastně v rozporu se zákonem, kdy autor zasahuje do práv třetích osob, nejčastěji práv vlastníka nemovitosti. Přesto ovšem Street artové dílo naplňuje všechny náležitosti autorského díla a je tudíž také autorskoprávně chráněno. Z pohledu zákona nehraje roli, zda se jedná o dílo dočasné či trvalé, ani jeho rozsah nebo účel. Samotný proces vzniku díla také není z hlediska autorskoprávní ochrany relevantní, podobně jako jsou autorskoprávně chráněny i fotografie pořízené tzv. paparazzi, také v rozporu se zákonem. V případě graffiti se ovšem musí jednat o tvůrčí projev osobnosti autora, nikoli o pouhé „tagy“ a jim podobné značky, ty by byly chráněny pouze jako obyčejný podpis.¹¹²

Přesto právě vzhledem k nelegálnosti vzniku musí být autorskoprávní ochrana vzhledem k některým osobám limitována, například vlastník dané nemovitosti není povinen žádat o souhlas autora, chce-li nemovitost zbořit nebo dílo odstranit. Není povinen brát ohledy na autorova práva ani jinak, může dokonce dílo bez souhlasu autora prodat nebo například oddělit od zbytku zdi a vystavit. Nesmí se však například vydávat za autora díla. Ostatní osoby pak musejí respektovat práva autora v zákonném rozsahu.

Diskuze na toto téma se znovu otevřela v roce 2012, kdy se na severu Londýna objevilo dílo s názvem „Otrocká práce“¹¹³, kritizující využívání dětské pracovní síly při výrobě suvenýrů. K dílu se následně přihlásil umělec Banksy, přičemž majitelé přílehlého obchodu část zdi s malbou vyjmuli a nabídli do soukromé dražby v Miami za minimální cenu půl milionu dolarů s argumentem, že jim ji umělec „daroval“. Dílo bylo nakonec z aukce staženo pod tlakem obyvatel Wood Green, kteří argumentovali, že zmíněné graffiti je společenským komentářem, nazvali ho doslova „darem veřejnosti“, a že jeho prodej tímto způsobem je v zásadním rozporu s úmyslem umělce, tedy kritikou vykořisťování ve jméno kapitalismu. Prodej byl však znovu ohlášen na 2. červen a dílo bylo

¹¹² Street art – Vandalismus nebo umělecké dílo? *Fair Art* [online]. 2014 [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.fairart.cz/blog/street-art-vandalismus-nebo-umelecke-dilo>

¹¹³ Viz přílohy.

nakonec prodáno za cenu, která přesahovala £750 000. Zástupce prodejce Sincura Group argumentoval zájmem udržet dílo na území Velké Británie prodejem britskému sběrateli.¹¹⁴

Podobným problémem se v roce 2005 zabýval i britský Vrchní soud v rozsudku *The Creative Foundation v Dreamland Leisure Limited*.¹¹⁵ Jednalo se o situaci, kdy britský umělec Banksy vytvořil graffiti s názvem „Art Buff“¹¹⁶ na budovu ve Folkestone, která přilákala značnou pozornost veřejnosti a byla oceněna na přibližně £470,000. Dreamland následně část zdi s uměleckým dílem nechal vyjmout a zaslat do USA, kde bylo prodáno v aukci. Soud se mimo jiné zabýval otázkou, kdo byl vlastníkem díla – zda nájemce či vlastník nemovitosti. V rozsudku vyvodil, že graffiti dílo je ve vlastnictví vlastníka nemovitosti.

4. Autorství k dílu

Ve své eseji na téma autorství doktorka Irena Žantovská upozorňuje, o jak široký problém může jít. Jako nejjobecnější pokus o definici fenoménu autorství zmiňuje, že jde o osobní, kreativní, nezaměnitelný vklad, který dílo odlišuje od jiných a je výrazem konkrétní autorské osobnosti, unikátní a nezaměnitelné s jinou.

Český autorský zákon vychází ze zásady pravdivosti autorství. Obecně platí, že autorem díla je osoba, která dílo vytvořila.¹¹⁷ Jedná se o osobu fyzickou, právnické osoby v našem právním řádu autorská práva mít nemohou, jelikož nejsou ze své povahy nadány schopností tvořit. Autorské právo vzniká jak osobám s omezenou svéprávností, tak nezletilým.¹¹⁸ Výjimku ze zásady pravdivosti autorství představuje §63 odst. 2, který stanoví právní fikci, že za autora audiovizuálního díla se považuje jeho režisér.

Zákon dále ve svém § 6 uvádí domněnku autorství, podle které je autorem díla fyzická osoba, jejíž pravé jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle, nebo je u díla

¹¹⁴ Ukradený Banksy: Nové otázky graffiti v právu. *Fair Art* [online]. 2014 [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.fairart.cz/blog/ukradeny-banksy-nove-otazky-graffiti-v-pravu/>

¹¹⁵ *The Creative Foundation v Dreamland Leisure Limited* [2015] EWHC 2556 (Ch)

¹¹⁶ Viz přílohy.

¹¹⁷ Ustanovení § 5 (1) autorského zákona

¹¹⁸ TELEČ, Ivo. TUMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 42

uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem. Zákon však v tomto případě připouští důkaz opakem.

Zmíněné ovšem neplatí v případech, kdy je údaj v rozporu s jiným údajem takto uvedeným. Ustanovení se použije i tehdy, je-li použité jméno pseudonymem, pokud autorem přijatý pseudonym nevzbuzuje pochybnosti o autorově totožnosti.

Na použití pseudonymu má autor plné právo, stejně jako na to, aby jeho jméno nebylo uvedeno vůbec. Právní jednání ovšem autor uskutečňuje pod svým jménem a příjmením, jak je zapsáno v matrice. Veřejné prohlášení autora díla o tom, že je autorem, je právní jednání soukromoprávní povahy s účinky *ex nunc*. Jeho formu autorský zákon nestanovuje, je však třeba, aby byla splněna podmínka veřejnosti.¹¹⁹

V případě spoluautorství přísluší autorské právo k dílu všem spoluautorům společně a nerozdílně.¹²⁰

V souvislosti s autorstvím malířských uměleckých děl lze zmínit i trestný čin dle § 271 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, a to padělání a napodobení díla výtvarného umění. Každý, kdo padělá výtvarné autorské dílo nebo napodobí výtvarný projev jiného autora v úmyslu, aby nové dílo bylo považováno za původní dílo je trestný podle zmíněného zákona.¹²¹

Jak již však bylo zmíněno v předchozích kapitolách, striktní pojetí autorství, jak je známo z českého autorského zákona, je typické pro kontinentální tradici. Příklad s vy-preparovaným žralokem z kapitoly pojednávající o díle ilustruje přístup angloamerické tradice, která na rozdíl od kontinentální nezdůrazňuje osobnost autora. Z toho důvodu také nebylo na překážku, že Hirst nevy-preparoval žraloka osobně, tento jev navíc není vůbec ojedinělý. Konkrétně Damien Hirst je známý tím, že si nechává díla zhotovovat asistenty. V rozhovoru jednou dokonce prohlásil, že on sám malovat neumí, kdyby si lidé koupili práce, které maloval on sám, dostali by podřadné zboží. K dílům sám přidává pouze několik tahů štětcem a podpis.¹²²

¹¹⁹ Ibid. s. 129

¹²⁰ Ustanovení § 8 autorského zákona

¹²¹ Ustanovení § 271 zákona č.40/2009 Sb.

¹²² THOMPSON, Don. Jak prodat vycpaného žraloka za 12 milionů dolarů : prapodivné zákony ekonomiky současného umění a aukčních domů. Vyd. 1. Zlín : Kniha Zlín, 2010 361 s ISBN 9788087162583.

5. Zveřejnění díla

Platí, že prvním veřejným vystavením malířského uměleckého díla, či jeho vydáním v rámci díla jiného, je dílo zveřejněno.¹²³ Vydáním zákon rozumí zahájení oprávněného veřejného rozšiřování rozmnoženin.¹²⁴ Zveřejnění díla však samo o sobě není právním jednáním, je objektivní právní skutečností, která na sebe váže řadu právních následků. Mezi ně patří zejména vliv na trvání majetkových autorských práv, vznik zvláštních majetkových práv posmrtného zveřejnitel díla nebo vznik většiny bezúplatných zákonných licencí.¹²⁵

Na rozdíl od zveřejnění, souhlas se zveřejněním díla již právním jednáním je. Jeho obsahem je výkon výlučného osobnostního autorského práva rozhodnout o zveřejnění díla a způsobu, jakým se tak stane.¹²⁶ Na neoprávněně zveřejněné dílo je třeba hledět jako na dílo dosud nezveřejněné.¹²⁷

6. Užití malířského uměleckého díla

Jak jsem zmínila již v předchozích kapitolách, právem dílo užití rozumí autorský zákon demonstrativně právo na rozmnožování díla, právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na sdělování díla veřejnosti. Až do novely v roce 2006 byl tento výčet taxativní a pomáhal nepřímě vymezit pojem užití, který jinak zákon nespécifikuje.

Dalšími možnými užitími díla rozumí výklad zákona především způsoby užití, které je možné od obsahu práva dovozovat a další jednání, kterými se zprostředkovává vnímání díla, ale nejsou v současnosti z technologického hlediska známa.¹²⁸

Bez zásahu do autorských práv lze dílo užití třemi způsoby: právo dílo užití má sám autor, dále je zde tzv. legální licence – volné užití malířského díla pro osobní potřebu

¹²³ Ustanovení § 4 odst. 1 autorského zákona

¹²⁴ Ibid, odst. 2

¹²⁵ TELEČ, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 100

¹²⁶ TELEČ, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 100

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Ibid. s. 203

¹²⁹, za účelem propagace výstavy uměleckých děl a jejich prodeje¹³⁰ a v dalších případech stanovených zákonem¹³¹. K užití díla jiným způsobem, než v předchozích dvou případech dochází skrze uzavření licenční smlouvy, upravené nově v § 2358 - § 2389 občanského zákoníku¹³². Budeme se jí více věnovat v samostatné kapitole.

Na rozdíl od translativního převodu autorských práv, který současný autorský zákon nepřipouští ani v případě majetkových práv, autor pouze zřizuje majetkové oprávnění ve prospěch jiné osoby. Tento konstitutivní převod má za následek, že autor si své právo dílo užit zachovává, pouze ho rozsahově omezuje o ta oprávnění, která poskytl jiné osobě.¹³³

Z hlediska účelu užití díla rozlišujeme užití soukromé, tzn. pro vlastní potřebu, a veřejné, šíření díla.¹³⁴ Dále můžeme například rozlišovat užití díla podle toho, jestli je šířeno prostřednictvím svého hmotného zachycení nebo tzv. „pomíjivé“ (efemérní), pouze prostřednictvím vlnové nebo podobné materializace.¹³⁵

Právo dílo užit se vztahuje nejen na původní dílo, ale i na dílo netvůřícím způsobem pozměněné, tvůrčí činností zpracované, v souboru nebo ve spojení s dílem jiným. Ke každému jednotlivému užití díla zákonem stanoveným způsobem je třeba souhlasu autora. Jedná se o zásadu autorskoprávní neodvislosti jednotlivých způsobů užití.¹³⁶

Nyní se podrobněji zaměříme na jednotlivé způsoby užití malířského uměleckého díla.

6.1 Rozmnožení malířského uměleckého díla

Rozmnožení díla patří k základním způsobům jeho užití. Rozumí se jím zhotovování rozmnoženin díla nebo jeho části v jakékoli formě jakýmkoliv prostředky.

Rozlišujeme dvě formy rozmnoženin: přímou (zachovává formu hmotného

¹²⁹ Ustanovení § 30 autorského zákona

¹³⁰ Ustanovení § 32 autorského zákona

¹³¹ Ustanovení § 30 a násl. autorského zákona

¹³² Zák. č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

¹³³ TELEEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 199

¹³⁴ TELEEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s.196

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ TELEEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 206

nosiče - např. namalování kopie obrazu) a nepřímou (forma nosiče zachována není - např. vyfotografování obrazu)¹³⁷. Rozmnožením pomocí fotografie se rozumí cílené zachycení v našem případě malířského uměleckého díla, jako hlavního motivu. Nejde o případ, kdy tématem fotografie je jiný objekt a obraz je pouze nezamýšlenou součástí scenerie. Zákon pro tyto případy obsahuje ustanovení § 38c, podle kterého do práva autorského nezasahuje ten, kdo náhodně užije dílo v souvislosti se zamýšleným hlavním užitím jiného díla nebo prvku.

Kromě zákonné licence obsažené v již zmiňovaném § 30 je třeba zmínit i § 30a, podle kterého do autorského práva nezasahuje ani ten, kdo pro vlastní potřebu zhotoví tiskovou rozmnoženinu díla na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou nebo jiným postupem s podobnými účinky, platí-li poplatky spojené s právem autora na odměnu v souvislosti s rozmnožením uměleckého díla pro osobní potřebu. Zmíněné poplatky zákon podrobněji pojednává ve svém ustanovení § 25. Odměňování autora touto cestou se děje skrze kolektivní správce, pro malířská umělecká díla je jím Ochranná organizace autorská (OOA-S) a Ochranný svaz autorský (GESTOR).

Dále do práva autorského dle § 33 nezasahuje ten, kdo kresbou, malbou nebo grafikou zaznamená nebo vyjádří dílo umístěné na veřejném prostranství, ani pokud zaznamenané dílo dále užije. Je-li to však možné, je povinen uvést autora.

Za rozmnoženinu je považována jak fotografie ve formě datového souboru, tak i její tištěná forma. Rozmnoženinou je i nezpracovaný negativ fotografie.¹³⁸

6.2 Rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny malířského uměleckého díla

Rozšiřováním originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla, včetně jejich nabízení za tímto účelem.¹³⁹ Nejde tedy primárně pouze o prodej díla, dílo může být rozšiřováno i např. darováním nebo jen nabízením k prodeji. Dále bych se ale zaměřila především na převod vlastnictví formou prodeje.

Prvním prodejem nebo jiným prvním oprávněným převodem vlastnického

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ § 14 (1) autorského zákona

práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě, který byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem, je právo autora na převod vlastnictví vyčerpáno¹⁴⁰, každý další převod vlastnictví originálu v souvislosti s prodejem díla ovšem zakládá právo autora na odměnu při opětovném prodeji uměleckého díla dle ustanovení § 24 autorského zákona.

K realizaci tohoto práva dochází podobně jako u práva na odměnu v souvislosti s rozmnožením díla pro osobní potřebu skrze kolektivního správce.

6.3 Omezení vlastnického práva k malířskému uměleckému dílu

Zmíněné problematiky jsme se dotkli již v podkapitole věnované graffiti. Obecně platí, že v případě změny vlastnictví nebo jiného věcného práva k věcnému nosiči malířského uměleckého díla dochází ke střetu práva vlastnického k hmotnému vyjádření díla s právem autorským k dílu.¹⁴¹ Prodejem uměleckého díla přecházejí na kupujícího práva vlastnická, práva autorská zůstávají autorovi. Autor stále může rozhodovat o způsobu užití svého díla, vlastník nemá právo věc užívat nad rámec své osobní potřeby, leda že by získal patřičná licenční oprávnění.

Výjimkou z uvedeného představuje § 39 autorského zákona. Ten stanoví, že do práva autorského nezasahuje vlastník ani osoba, která si od vlastníka vypůjčí originál či rozmnoženinu malířského uměleckého díla, pokud dílo vystavuje nebo je k vystavení bezplatně poskytne, ledaže to autor při převodu vlastnictví zapověděl. Rejstřík děl zapovězených vystavit potom vede opět kolektivní správce, jedná se o Rejstřík výstavních zápovědí, spravovaný Ochrannou organizací autorskou. Přihlásit své dílo do rejstříku ovšem autor musí ještě před převodem vlastnictví k originálu, účinky zápovědi se totiž vztahují jen na nové vlastníky, kteří nabyli dílo až po zapsání zápovědi. Zápis lze učinit kdykoli po dobu autorova života.¹⁴²

Ustanovení § 39 tedy zakotvuje bezúplatnou licenci, ze které plyne, že při splnění zákonných podmínek není k vystavení originálu způsobem, který nesnižuje jeho hodnotu, vůbec potřeba udělení licence (souhlasu) jeho autora. Stejně tak je i možné, aby

¹⁴⁰ § 14 (2) autorského zákona

¹⁴¹ TELEČ, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 154

¹⁴² OOA-S. OOA-S [online]. Dostupné z: <http://www.ooas.cz/pro-autory/rejstrik-vystavnich-zapovedi>

vlastník vypůjčit originál bezúplatně třetí osobě a i ta ho může vystavit.

S převodem vlastnictví vznikají ze zákona vlastníkovu hmotného nosiče uměleckého díla zároveň určitá omezení spojená s užíváním díla, viz například již zmiňované právo autora požadovat na vlastníku věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, aby mu ji zpřístupnil, pokud je toho třeba k výkonu práv autorských a v souladu s oprávněnými zájmy vlastníka.

Další autorskoprávní omezení je např. § 11 (3) autorského zákona, podle kterého má autor právo na nedotknutelnost svého díla, a to zejména právo udělit svolení k jakékoli změně nebo jinému zásahu do svého díla, nestanoví-li tento zákon jinak. Je-li dílo užíváno jinou osobou, nesmí se tak dít způsobem snižujícím hodnotu díla. Autor má právo na dohled nad plněním této povinnosti jinou osobou (autorský dohled), nevyplývá-li z povahy díla nebo jeho užití jinak, anebo nelze-li po uživateli spravedlivě požadovat, aby autorovi výkon práva na autorský dohled umožnil.

Vlastník je povinen respektovat právo autora díla, aby s jeho výtvozem bylo zacházeno způsobem nesnižujícím hodnotu, nesmí ho úmyslně poškodit ani zničit, na druhou stranu zákon výslovně stanoví, že vlastník či jiný uživatel věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, není povinen tuto věc udržovat a chránit před zničením, není-li dohodnuto či nevyplývá-li ze zákona jinak.¹⁴³ Zároveň vlastník nemá ani povinnost vykonávat údržbu nosiče díla. Z toho plyne, že situace, kdy by byl portrétu pro pobavení přihlížejících vlastníkem obrazu dokreslen například knír, čímž by byl obraz zničen, by zcela jistě byla zásahem do autorských práv, zatímco jeho zničení v důsledku přechovávání ve vlhkém sklepě by bylo výkonem vlastnického práva.

Nutno ještě zmínit omezení, která mohou vzniknout při vývozu malířských uměleckých děl do zahraničí, případně mimo celní prostor Evropské unie. Dle vyhlášky Ministerstva zahraničních věcí č. 15/1980 Sb., o Úmluvě o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků, je malířské umělecké dílo tzv. "kulturním statkem", pokud bylo státem prohlášeno za významné pro umění. V takovém případě podmínky, za kterých je možno dílo vyvézt stanoví zvláštní zákony.¹⁴⁴

¹⁴³ Ustanovení § 9(4) autorského zákona

¹⁴⁴ Zákon č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči; zákon č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní

6.4 Vývoz malířských uměleckých děl

Umělecké předměty jsou součástí kulturního bohatství každé země, proto si v některých případech stát vyhrazuje právo vývoz určitých uměleckých děl omezit či přímo zakázat.

Dle vyhlášky Ministerstva zahraničních věcí č. 15/1980 Sb., o Úmluvě o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků, jsou statky, které byly kterýmkoli státem z důvodů náboženských nebo světských označeny za významné pro archeologii, prehistorii, historii, literaturu, umění nebo vědu a které patří do některé z vyjmenovaných kategorií, označovány výrazem „kulturní statky“. Pod písmenem g) I) pak vyhláška uvádí ve výčtu také statky umělecké hodnoty jako: obrazy, malby a kresby zhotovené ručně na jakémkoli podkladu nebo v jakémkoli materiálu (s výjimkou průmyslových návrhů nebo předmětů zdobených ručně)¹⁴⁵ Nařízení Rady o vývozu kulturních statků pak, aniž jsou dotčeny pravomoci členských států, definuje dále kulturní statky v příloze 1 za pomoci podmínky stáří a finančního limitu.¹⁴⁶

V českém právním řádu se pak pojem kulturní statek dělí do čtyř podkategorií. Jsou to: kulturní památka, národní kulturní památka, sbírkové předměty a předměty kulturní hodnoty.

Za kulturní památku prohlásí Ministerstvo vnitra svým rozhodnutím ve správním řízení zahajovaném na návrh nebo z vlastního podnětu. Musí se jednat o věc movitou či nemovitou, která splní podmínky určené zákonem o památkové péči¹⁴⁷. Zákon stanoví, že předmět musí být významným dokladem historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti o nejstarších dob do současnosti, jako projev tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické nebo které mají přímý vztah k významným

povahy

¹⁴⁵ Vyhláška č. 15/1980 Sb. Vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků, čl 1 g) I)

¹⁴⁶ Nařízení Rady (ES) č. 116/2009 ze dne 18. prosince 2008 o vývozu kulturních statků (kodifikované znění) (Úř. věst. L 39, 10.2.2009, s. 1–7)

¹⁴⁷ Zákon č. 20/1987 Sb. Zákon České národní rady o státní památkové péči Sb. ve znění pozdějších předpisů

osobnostem a historickým událostem.¹⁴⁸

Věci, které patří mezi národní kulturní památky stanovuje nařízení vlády. Jedná se o součásti významného kulturního dědictví národa, kde je dán veřejný zájem k jejich zvýšené ochraně.

Vývoz kulturní památky a národní kulturní památky je možný jen dočasně a s podmínkou souhlasu Ministerstva kultury vydaném na základě speciální žádosti, jejíž náležitosti obsahuje vyhláška Ministerstva kultury č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon o památkové péči.

Za sbírkové předměty se považují věci movité i nemovité, které jsou uchovávané v muzejních a galerijních sbírkách. Jejich zvláštní režim upravuje zákon č. 122/2000 Sb., zákon o ochraně sbírek muzejní povahy, ve znění pozdějších předpisů. Mimo jiné i určuje podmínky, kdy je možno sbírkové předměty vyvézt do zahraničí. Dle ustanovení §11 je možné provést vývoz minimálně na dobu jednoho roku a opět na základě povolení Ministerstva kultury, které je oprávněn podat vlastník sbírky v souladu s vyhláškou Ministerstva kultury č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy.

Předměty kulturní hodnoty vymezuje zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty¹⁴⁹ ve svém § 1 odst. 1 jako přírodniny, lidské výtvořiny nebo jejich soubory, které jsou významné pro historii, literaturu, umění, vědu nebo techniku, a jež kumulativně splňují kritéria obsažená v příloze 1 tohoto zákona. Příloha 1 pak obsahuje skupiny rozdělené dle oborů a stanovuje vyžadované stáří a případnou tržní hodnotu od které s jedná o předmět kulturní hodnoty. Stanovuje pro tyto předměty také vlastní podmínky vydávání povolení k vývozu, na jehož základě je možné vývoz předmětů kulturní hodnoty provést. Která instituce je oprávněná osvědčení vydat určuje příloha č. 2 zmíněného zákona, ve speciálních případech může osvědčení vydat i Ministerstvo kultury. Na rozdíl od předchozích je zde možný vývoz i na dobu neurčitou.

Poněkud komplikovanější situace nastává při vývozu předmětů kulturní hodnoty z EU, pokud totiž předmět nesplňuje limity dané nařízením Rady¹⁵⁰, je k jeho vývozu

¹⁴⁸ § 2 odst. 1 zákona o památkové péči

¹⁴⁹ zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, v znění pozdějších předpisů

¹⁵⁰ nařízení Rady ES č. 116/2009

zapotřebí evropské povolení.

Na základě Úmluvy o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků je Česká republika také povinna kontrolovat, zda nedochází k nedovolenému dovozu kulturních statků. Jinak však dovoz kulturních předmětů zvláštními předpisy upraven není.

6.5 Prodej a koupě malířského uměleckého díla

Hmotné vyjádření díla, tudíž originál obrazu, je právně definován jako věc hmotná, movitá, nezastupitelná a nezužitelná ve smyslu § 496 a násl. Jako takový může být předmětem řady právních vztahů dle občanského zákoníku, mimo jiné například darování, dědění a koupě. Bohužel, odborná literatura, která by se komplexněji zabývala českým trhem s uměním stále chybí. Pohybuje se na něm množství subjektů a jejich funkce není často legislativně specifikována.

Kupní smlouva patří mezi nejběžnější druh civilního závazkového vztahu. Jedná se o dvoustranné právní jednání, v němž se na základě vzájemné dohody o podmínkách obchodu prodávající zavazuje kupujícímu odevzdat věc, která je předmětem koupě a umožnit mu nabytí vlastnické právo k ní, a kupující se zavazuje věc převzít a zaplatit prodávajícímu kupní cenu.

K vlastnímu prodeji malířských uměleckých děl dochází zpravidla jedním z následujících způsobů, případně jejich kombinací: přímo od autora, skrze jiného vlastníka, prostřednictvím galerie nebo v umělecké aukci. Opomenout nelze ani černý trh, tomu se ovšem v této práci věnovat nebudeme.

Zásadní náležitostí kupní smlouvy je určení uměleckého díla, které je předmětem obchodu.¹⁵¹ V případě malířských uměleckých děl se doporučuje zhotovit i patřičnou fotodokumentaci, která by tvořila nedílnou součást smlouvy, např. jako příloha. U kupní smlouvy, která se netýká nemovitosti, zákon nepožaduje písemnou formu. Nicméně odborníci v případě koupě malířského uměleckého díla využití písemné formy doporučují.¹⁵² Zároveň se doporučuje ve fotodokumentaci zachytit jak celkový pohled na

¹⁵¹ Kupní smlouva a vymezení předmětu. *Art plus* [online]. 2014 [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/pravo-kupni-smlouva-a-vymezeni-predmetu>

¹⁵² Ibid.

dílo, tak skryté strany a významné detaily, jak např. signatura autora.

Řádné vymezení předmětu koupě by mělo obsahovat alespoň jméno autora a název díla, fakt, že se jedná o malířské umělecké dílo, techniku, fyzické rozměry, rok vzniku a příslušenství.¹⁵³

Občanský zákoník nově umožňuje sjednat vedle zákonné záruky za vady i smluvní záruku, která bývá sjednána nad rámec záruky zákonné a kterou dává prodávající najevo svou jistotu kvalitou prodáváného uměleckého díla.

Obecná úprava kupní smlouvy je obsažena v Občanském zákoníku¹⁵⁴ v § 2079 - § 2183. Kupní smlouvou se prodávající zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě, a umožní mu nabýt vlastnické právo k ní, a kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu.¹⁵⁵ Kupní cenu je možné stanovit i tak, že je sjednán jen způsob jejího určení.¹⁵⁶

Je možné ujednat také pozdější převzetí předmětu koupě, v tom případě ale vlastnické právo přešlo již uzavřením smlouvy, a tudíž kupující nese riziko nahodilé zkázy nebo zhoršení stavu uměleckého díla.

Jako součást kupní smlouvy se doporučuje vyhotovit i předávací protokol, kterým prodávající i kupující potvrdí, že dílo bylo řádně předáno a převzato v souladu s kupní smlouvou. V případě, že kupní smlouva nebyla vyhotovena písemně, doporučuje se v něm i řádně vymežit prodávané dílo.

6.5.1 Oceňování uměleckých děl

V oblasti obchodu s uměním se uplatňují nezávislí externí odborníci, kteří mohou mít povahu buď soukromých expertů, nebo státem jmenovaných a garantovaných znalců. K jejich základním úkolům patří stanovení pravosti díla a jeho ceny pomocí znaleckých posudků. Využívání soudních znalců je v České republice značně rozvinutější praxí než např. odborná stanoviska nezávislých expertů a institucí. Zatímco podmínky výkonu činnosti znalce upravuje zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, vlastní oceňování malířského uměleckého díla právně upraveno není.

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

¹⁵⁵ Ustanovení § 2079 odst. 1 Občanského zákoníku

¹⁵⁶ Ustanovení § 2080 Občanského zákoníku

Právě specifická povaha uměleckého předmětu také vylučuje pevné určení ceny, jako je tomu u „obyčejných“ předmětů koupě.¹⁵⁷ Obecně platí, že jedinečnost díla navyšuje jeho cenu. Tato jedinečnost se stává z určité výlučnosti autora díla, jeho námětu, období vzniku, použitého materiálu a techniky a vytváří vyšší hodnotu konkrétního uměleckého předmětu oproti jinému dílu.

Cena je však ovlivňována řadou dalších faktorů, ekonomických i jiných. Mezi nejdůležitější faktory se řadí především proslulost umělce, stejně tak důležitá však může být i proslulost galeristy či „dealera“, který umělce zastupuje.

U nás je bohužel praxe znalectví v oblasti obchodu s uměním terčem dlouhodobé kritiky a čelí mnohým problémům, jako je například častá konkurence znaleckých posudků, nebo nízká odpovědnost znalců za obsah posudku a škodu tím vzniklou.¹⁵⁸ Právě v reakci na zmíněná negativa připravilo Ministerstvo spravedlnosti nový právní předpis, jehož návrh v současnosti prochází schvalováním a účinný by měl být od 1. 1. 2018. Mimo jiné by měl zpřísnit sankce za škodu způsobenou posudkem a zavádí pro budoucí znalce i vstupní zkoušky.¹⁵⁹

Kromě toho se právě na znalce vztahuje i odpovědnost upravená v ustanovení § 5 a rozvedená v § 2950 občanského zákoníku. Stanoví, že kdo se veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu dává tím najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojena. V případě, že tuto znalost nemá anebo profesní péči zanedbá, je to přičítáno k jeho tíži. Jedná se o objektivní odpovědnost, která platí bez ohledu na zavinění.

6.5.2 Falzum

Se zmíněnou problematikou ve spojitosti s koupí malířského uměleckého díla úzce souvisí nebezpečí zakoupení falza. Český právní řád termín „falzifikát“ výslovně nezná. Z pohledu autorského zákona je však zásahem do výlučných práv umělce. V případě věrné kopie se jedná o neoprávněnou rozmnoženinu, tudíž zásah do

¹⁵⁷ Právní znalci v obchodě s uměním. *Art plus* [online]. 2014 [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/pravni-pohled-znalci-v-obchode-s-umenim-i>

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ 45/16 Návrh zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích; T: 11.8.2016

majetkových práv autora, nebo o stylovou napodobeninu, případně falzifikaci, kdy je cizí dílo neoprávněně připisováno jinému umělci. V takovém případě jde o zásah do práv osobnostních.¹⁶⁰

Z pohledu občanského zákoníku je falzifikát definován stejně jako originál obrazu, nicméně jeho právní vadou je, že dílo bylo zhotoveno jako záměrná napodobenina jiného uměleckého díla.¹⁶¹ Jak konstatoval ve svém rozhodnutí i Nejvyšší soud, jedná se o tzv. „nepravost“ uměleckého díla.¹⁶²

Občanský zákoník vymezuje vady prodávaného uměleckého díla a práva kupujícího z těchto vad v ustanovení § 2095 a násl. V případě, že je umělecké dílo vydáváno za dílo někoho, kdo ve skutečnosti autorem není, jedná se z pohledu zákona o plnění jiné věci, než bylo ve smlouvě ujednáno. Zároveň se jedná zcela jistě o vadu podstatnou, jelikož by kupující velice pravděpodobně o dílo jiného autora neměl zájem, autorství je totiž podstatným znakem tvořícím hodnotu věci, od které se odvíjí také její cena. Dle ustanovení § 2084 občanského zákoníku je prodávající povinen kupujícího upozornit na všechny vady, o kterých ví – právní i faktické.

V případě koupě falza má tedy kupující v souladu s § 2106 buď nárok na odstranění vady dodáním pravého obrazu, na přiměřenou slevu z kupní ceny, nebo může odstoupit od smlouvy. Kupující ovšem musí oznámit vadu obrazu včas, tudíž bez zbytečného prodlení od chvíle, kdy se o ní dozvěděl. V opačném případě by měl pouze nárok na přiměřenou slevu.¹⁶³

V případě, kdy prodávající věděl nebo musel vědět, že prodává falzum, přichází v úvahu i uplatnění nároku z neúměrného zkrácení dle § 1793. Jedná se o rozdíl mezi kupní cenou a skutečnou hodnotou padělku a lze uplatnit do jednoho roku od uzavření kupní smlouvy. Kupující je oprávněn požadovat zrušení smlouvy od samého počátku a navrácení do původního stavu, případně, není-li navrácení v původní stav možné, je oprávněn požadovat vydání náhrady v penězích.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Koupil jsem falzum. *Art plus* [online]. 2014 [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/koupil-jsem-falzum-ii>

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Rozsudek nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2013, 28 Cdo 3248/2012

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Ibid.

6.5.3 Prodej malířského uměleckého díla jeho autorem

Nejjednodušším způsobem prodeje je situace, kdy kupující získá obraz přímo od autora, bez jakéhokoliv zprostředkovatele. Největší výhodou této formy pořízení malířského uměleckého díla je, že kupující uzavírá smlouvu přímo s tvůrcem díla, který sám stanoví cenu, ručí za originalitu a je možné s ním sjednat i případné další podmínky obchodu. Použijí se příslušná ustanovení občanského zákoníku upravující koupi.¹⁶⁵ Prodávající s kupujícím uzavře kupní smlouvu, která bývá v praxi u hodnotnějších děl zpravidla uzavřena písemně a její přílohu tvoří specifikace díla. Pokud si s kupujícím zároveň dohodnou i další podmínky užívání díla, může se jednat o smlouvu smíšenou - kupní a licenční.¹⁶⁶ Pokud není licence sjednána platí, že autor nebo vykonavatel jeho autorských práv udělil licenci v rozsahu obvyklém pro naplnění účelu smlouvy.

V případě, že se písemní smlouva nevyhotovuje, doporučuje se vypracovat nějakou jinou formu dokladu o díle, jako např. certifikát o pravosti, obsahující vyobrazení díla, jeho popis a autorův podpis.¹⁶⁷

6.5.4 Koupě uměleckého díla od dalšího vlastníka

Na našem území není ještě zcela běžné zastupování umělců nebo jeho dědiců k tomu najatým odborníkem (tzv. „dealerem“, agentem, manažerem nebo správcem díla). V naší právní kultuře je taková osoba smluvním zástupcem – příkazníkem. Obvykle jím bývá například galerista, pořadatel aukcí nebo jiný odborník, stává se tak ovšem spíše u již slavných a vyhledávaných umělců na základě dlouhodobé spolupráce. Doporučuje se ovšem, aby si kupující ověřil, že prodávající osoba je oprávněna udílet k dílu odpovídající licence.¹⁶⁸

Na poli světového trhu s uměním je zastupující osoba často stejně významná a

¹⁶⁵ Ustanovení § 2085 a násl. zákona č. 89/2012 Sb.

¹⁶⁶ Jan Kozubek, Jindřich Kalíšek . Art+. *artplus: vše o trhu s uměním*. [online]. 18.10.2014 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/pravo-koupe-umeleckeho-dila-od-autora>

¹⁶⁷ Jan Kozubek, Jindřich Kalíšek . Art+. *Koupě uměleckého díla od autora*. [online]. 18.10.2014 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/pravo-koupe-umeleckeho-dila-od-autora>

¹⁶⁸ Jan Kozubek, Jindřich Kalíšek . Art+. *Koupe uměleckého díla od dalšího vlastníka* [online]. 18.10.2014 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/pravo-koupe-umeleckeho-dila-od-dalsiho-vlastnika>

mnohdy mnohem významnější než autor sám. Jejich jméno spolu s dalšími faktory plní funkci obchodní značky a zaručují sběratelům určitou jistotu jejich investice. Jeden z nejvýznamnějších obchodníků s moderním uměním v jednadvacátém století je Larry Gagosian. Když jeho hlavní Londýnská galerie zahájila v květnu 2004 činnost výstavou obrazů Cy Twomblyho, Gagosian a jeho tým dokázali celou výstavu rozprodat sběratelům ještě před vernisáží jen na základě fotografií za ceny v rozmezí 300 000 do 1 milionu liber.¹⁶⁹

Provize dealerů na světovém trhu s uměním bývají často velmi vysoké, zpravidla se jedná o 50% prodejní ceny. Někdy se dokonce po umělci vyžaduje, aby se podílel na výdajích za propagaci výstavy.¹⁷⁰

Ke koupi od dalšího vlastníka často dochází od jiného sběratele, případně velice často od tzv. "překupníka". Tato forma bývá často spojena s rizikem koupě falza, proto se v praxi dokládá pravost díla, nejčastěji skrze znalecký posudek.

6.5.5 Umělecké galerie

Občanský zákoník v § 2158 – 2164 upravuje zvláštním způsobem prodej zboží v obchodě, a to jak kamenném, tak např. internetovém. Úprava se uplatní v případě, je-li prodávajícím podnikatel, v tomto případě tedy galerista, prodej se týká jeho podnikatelské činnosti a kupujícím je osoba spotřebitele. Zákon mimo jiné stanovuje povinnou minimální délku záruční doby, která činí i v případě uměleckých předmětů a antikvit dvacet čtyři měsíců od převzetí. Kupující však může toto právo uplatňovat jen v rozsahu přiměřeném vadě prodané věci, zároveň má ale vždy právo na přiměřenou slevu z kupní ceny věci.

V některých případech galerista dílo nejdříve odkoupí, případně nabyde jinak (např. darem) a následně ho nabízí přímo ze vlastnictví galerie.

Galerie může dále nabízet k prodeji díla i formou komisního prodeje dle ustanovení § 2455 a násl. Občanského zákoníku, kdy se komisionář zavazuje obstarat pro komitenta vlastním jménem na jeho účet určitou záležitost, a komitent se zavazuje zaplatit

¹⁶⁹ THOMPSON, Don. *Jak prodat vycpaného žraloka za 12 milionů dolarů: prapodivné zákony ekonomiky současného umění a aukčních domů*. Vyd. 1. Zlín : Kniha Zlín, 2010 s 52 ISBN 9788087162583.

¹⁷⁰ Ibid. s 65

mu odměnu, případně umělec může s galerií uzavřít zprostředkovatelskou smlouvu, kdy galerie za zprostředkovaný obchod vybírá provizi buď z prodejní ceny, nebo určenou fixní částkou. Galerie zpravidla zajistí i potvrzení pravosti díla, případně znalecký posudek, u větších galerií není výjimkou ani poskytování dalších služeb, jako např. odborné poradenství.

Galerie můžeme rozlišovat na virtuální, přístupné on-line a kamenné, kde je dílo k dispozici fyzicky, možná je i kombinace obou.

Nákup díla v galerii se především v západních zemích chápe jako otázka prestiže a s nákupem a prodejem v nejproslulejších z nich se pojí řada psaných i nepsaných společenských pravidel. Někteří obchodníci uzavírají s umělci formální smlouvy, jiné instituce, např. Luhring Augustine v New Yorku, volí méně formální postup, tzv. „letter of understanding“ podepsaný oběma stranami. Proslulá galerie White Cube v Londýně dokonce žádný doklad neposkytuje.¹⁷¹

6.5.6 Aukce umění

Jedním z nejprestižnějších způsobů nákupu uměleckého díla zůstává jeho zakoupení v aukci pořádané některým z aukčních domů. Snoubí se zde faktory psychologické i ekonomické, nejde tu jen o estetické cítění a věhlas, využívá se zde lidské soutěživosti, lítosti, ale i chamtivosti a ješitnosti. Aukce určuje obojí – cenu díla i jeho vlastníka. Pro obchod s uměním jsou obzvláště vhodné právě díky nejistotě ohledně určení ceny jedinečného předmětu. V následujících podkapitolách se na aukce a jejich právní úpravu zaměříme blíže.

6.5.6.1. Historie aukcí

Slovo aukce pochází z latinského slova ‚auctio‘ znamenající ‚stoupat‘, jazykovědci připomínají vztah se slovem ‚augere‘, které znamená ‚zvyšovat se‘. Pojem byl po dlouhá staletí totožný s pojmem dražby, jeho vymezení nalezneme již v Římském právu

¹⁷¹ THOMPSON, Don. Jak prodat vycpaného žraloka za 12 milionů dolarů : prapodivné zákony ekonomiky současného umění a aukčních domů. Vyd. 1. Zlín : Kniha Zlín, 2010 361 s ISBN 9788087162583.

ve spojitosti se zpeněžováním zboží a práv na fóru nebo tržišti. Tehdejší úprava umožňovala aukce z podnětu vlastníků nebo aukce v rámci uspokojení veřejných zájmů či např. aukce v rámci uspokojení pohledávek státního fisku. V aukci bylo dokonce nabízeno i převoditelné právo vybírat daně. Vítězové tohoto druhu akcí se nazývali publicani – nájemci daní. Museli být římský občané a zpravidla získávali právo vybírat po dobu pěti let daně ve stanovené oblasti.

Aukce jsou známy z praxe řady starověkých kultur: Sumerů, Chetitů i Izraele. Běžně se v aukci dražili otroci, věci i ženy. Již v antickém Římě se v aukcích dražily i starožitnosti ze sbírek bohatých občanů.¹⁷²

Jedna z nejstarších zmínek o aukcích středověku pochází z Dánska z r. 825, kdy se jednalo o aukci mincí. Záznamy o aukčních prodejkách můžeme nalézt i v kronikách italských městských států.

Počátkem novověku se do historie aukcí významně zapsaly i Čechy, díky aukcím vyrubané rudy v Kutné Hoře. Probíhaly zde však i aukce věcí a zvířat, především na území Moravy. Za vlády císaře Josefa II. probíhaly dražby majetků po zrušených náboženských řádech.

Za pozornost stojí první historická zmínka o aukci s časovým limitem z počátku 18. století, kterou obsahuje kronika obce Červená voda - dražilo se po dobu než dohorela svíce.¹⁷³

Za první republiky začal po vzoru vídeňského Dorothea pravidelně pořádat aukce Státní zástavní úřad v Jerusálémské ulici. Od roku 1927 pak s aukcemi pokračoval soukromník Ladislav Ryšavý. Ve druhé polovině 20. let u nás přibýlo nejméně pět nových aukčních domů.¹⁷⁴ Bohužel, tento rozmach náhle ukončila druhá světová válka, po které byly aukční domy, kterým se přesto podařilo pokračovat, znárodněny pod státní podnik Antikva, patřící pod národní podnik Obchodní domy.¹⁷⁵ Aukční katalogy však

¹⁷² Mikšovský P., Jirák P.; Aukce a elektronické aukce, ARK, Praha, 2009. s. 6

¹⁷³ Ibid. s. 10

¹⁷⁴ MEČKOVSKÝ, Robert. Sto let českých aukcí: První aukce v Čechách se konala přesně před sto lety. [online]. 2013. [cit. 2017-08-05]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/sto-let-ceskych-aukci>

¹⁷⁵ MEČKOVSKÝ, Robert. Z historie pražských aukcí: Přehled historie pražských aukcí 1912 – 1939. [online]. 2013. [cit. 2017-08-05]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/z-historie-prazskych-aukci>

byly narychlo vydávané, bez systematického řazení, s omezeným počtem černobílých příloh, případně dokonce přílohy chyběly úplně. Aukce probíhaly ve třech nebo čtyřech po sobě jdoucích dnech a v každém se dražilo 400 – 500 čísel. Aukční provize však byla téměř stejná jako dnes, v roce 1951 činila 15%, k čemuž se přičetlo ještě 3,4% za všeobecnou daň.¹⁷⁶ Jedním z nejoceňovanějších umělců poválečné doby je Oldřich Blažíček, ku příkladu vyvolávací cena za obraz Společnost na terase¹⁷⁷ činila bez provize 35 tisíc korun, vydražil se však za téměř dvojnásobek – 65 tisíc korun bez provize.¹⁷⁸

Možnost svobodného podnikání po roce 1989 dala však šanci aukčnímu trhu s uměleckými předměty opět vzniknout.¹⁷⁹ V první řadě to byla aukční síň Antikva Nova Praga, u jejíhož zrodu staly osobnosti jako Martin Kodl, Lubor Červa, Jiří Pavel nebo Jan Neumann.¹⁸⁰

V současnosti existuje v České republice až několik desítek různě zaměřených aukčních domů, mezi nejvýznamnější patří například Art Invest, 1. Art Consulting CZ, Aukční dům Sýpka, Aukční dům Valentinum, Aukční dům Zezla, Aukční dům Vltavín, Dorotheum Praha, Galerie Arcimboldo nebo Galerie Kodl.

6.5.6.2. Právní úprava

Důslednější odlišení pojmů „dražba“ a „aukce“ proběhlo až počátkem 19. století, z této doby také pochází první ucelenější úprava problematiky v českých zemích. Dekretem dvorské kanceláře 101/1815 ze dne 14. 9. 1815 byla pro země koruny české vyhlášena platnost dekretu 5651/1786 ze dne 15. 7. 1786, kterým byl vydán Řád pro veřejné dražby, tzv. Licitační řád. Tímto předpis nabyl platnosti pro celé Předlitavsko, určité vazby na licitační řád však existovaly již v ABGB¹⁸¹ z roku 1811. Provádění veřejných dražeb pak upravovala ještě řada dalších předpisů, zpravidla soudní a exekuční řády. Určitou kuriozitu představoval zákon č. 117/1927 Sb. O potulných cikánech – Romech, ze

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Viz přílohy.

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ KOVÁČ, Peter. Po revoluci se zrodil prosperující aukční trh. [online]. 2009. [cit. 2017-08-06]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/183822-po-revoluci-se-zrodil-prosperujici-aukni-trh.html>

¹⁸⁰ Nový začátek. [online]. 2011. [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-52004580-novy-zacatek>

¹⁸¹ Allgemeine Bürgerliches Gesetz Buch; § 231, 232, 297a, 367, 390, 461-463, 840, 843, 935, 1089 a 1121

dne 14. 7. 1927, podle kterého měla obec právo zpeněžit majetek Romů ve veřejné dražbě v případě, že poruší nařízení obce.¹⁸²

Po zrušení platnosti Licitačního řádu se provádění dobrovolných dražeb řídilo zákonem č. 174/1950 Sb. O dražbách mimo exekuci. Později byly podle tohoto předpisu na základě povolení ministerstva vnitra a pod státním dozorem prováděny také dražby věci sběratelské povahy a starožitností. Možnost provádění dražeb živnostníky přinesl až zákon č. 513/1991 Sb. Obchodní zákoník, oprávnění k provozování dražeb upravoval v této souvislosti zákon č. 455/1991 Sb. Živnostenský zákon. Ten upravoval dokonce i definici dražby.¹⁸³

Samostatný status si aukce uměleckých předmětů získala až po roce 2000, vzhledem ke specifčnosti povahy aukcí uměleckých předmětů jejich průběh upravovaly především akční řády a před přijetím nového občanského zákoníku v oblasti aukcí existovalo do jisté míry právní vakuum. Z důvodu neexistence zákona o aukcích se na umělecké aukce stále používal zákon č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách. Daný předpis však nebyl primárně sestaven pro umělecké aukce, obsahoval proto v tomto ohledu řadu nedostatků a poskytoval poměrně široké pole působnosti pořadatelům aukcí při stanovování jednotlivých aukčních řádů.

Nový občanský zákoník dosavadní úpravu poněkud pozměnil, když zařadil vlastní úpravu dražby v § 1771, kde stanoví, že při dražbě je smlouva uzavřena příklepem a již učiněná nabídka se zruší, pokud je podána vyšší nabídka, nebo pokud se dražba ukončí jinak než příklepem. Zavedl tím jakousi dvojkolejnost pro veřejnoprávní dražby v režimu zákona o veřejných dražbách a soukromoprávní dle občanského zákoníku, tedy vlastně aukce.¹⁸⁴ Toto rozdělení podporuje i důvodová zpráva k občanskému zákoníku, která k ustanovení § 1771 říká, že "*Zatímco dražba v režimu veřejného práva představuje zvláštní právní skutečnost, dražba v režimu soukromého práva představuje zvláštní způsob kontraktace.*"

¹⁸² Ibid. s. 13

¹⁸³ Ibid. s. 16

¹⁸⁴ Štěpán Dražka. Konkursní noviny. *Konkursní noviny*. [online]. 4.1.2012 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/drazba-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-aneb-neni-drazba-jako-drazba>

6.5.6.3. Porovnání dražby a aukce

Jak již bylo zmíněno, oproti dražbám užívají aukce mnohem větší volnosti. O povaze veřejných dražeb se vedl dlouholetý spor, který se táhnul až do roku 2000, v souvislosti s dražbami konanými dle Zákona o malé privatizaci.¹⁸⁵ Týkal se otázky, zda je udělení příklepu licitátora zvláštním nabývacím titulem, či zda se jedná o nabytí vlastnictví smlouvou. Praxe se zpočátku klonila spíše k první variantě, a tudíž nedovolovala aplikovat na vady dražby příslušná ustanovení občanského zákoníku, nicméně Nejvyšší soud rozhodnul ve svém rozsudku ze dne 29. 7. 1999, že veřejná dražba je specifickým procesem uzavírání smlouvy, který je zároveň zvláště upraven. Licitátor činí nabídku, jejíž účinná akceptace je podmíněna novou ofertou (vyšší nabídkou) některého z účastníků. Poslední nabídka vyšší ceny se považovala za ofertu vedoucí k uzavření smlouvy a příklep licitátora za akceptaci této nabídky, tudíž poslední úkon k uzavření smlouvy.¹⁸⁶

Výklad povahy veřejné dražby se změnil s přijetím zákona č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách. Zákon definuje dražbu ve svém § 2 jako veřejné jednání, jehož účelem je přechod vlastnického nebo jiného práva k předmětu dražby, konané na základě návrhu navrhovatele, při němž se licitátor obrací na předem neurčený okruh osob přítomných na předem určeném místě, nebo v prostředí veřejné datové sítě na určené adrese, s výzvou k podávání nabídek, a při němž na osobu, která za stanovených podmínek učiní nejvyšší nabídku, přejde příklepem licitátora vlastnictví nebo jiné právo k předmětu dražby, nebo totéž veřejné jednání, které bylo licitátorem ukončeno z důvodu, že nebylo učiněno ani nejnižší podání.¹⁸⁷

Jak vyplývá z dikce zákona, v případě dražby dochází k přechodu a nikoli převodu vlastnického práva, a to okamžikem udělení příklepu. Následný zápis do katastru nemovitostí je tedy deklaratorní povahy. Přesto nejasnosti o povaze veřejné dražby trvaly, kdy někteří odborníci argumentovali, že k přechodu práv dochází jen u nedobrovolné dražby, zatímco dražba dobrovolná je institutem soukromého práva smluvního.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Zákon č. 427/1990 Sb, o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby

¹⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdon 1034/97 ze dne 29. 7. 1999

¹⁸⁷ Zákon č. 26/2000 Sb. Zákon o veřejných dražbách

¹⁸⁸ HAVEL, Bohumil. Nad jedním zákonem aneb peripetie dražby. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 5, s.

Na rozdíl od aukce, dražbu může provádět jen soud, soudní exekutor, exekuční správní orgán nebo správce daně.

Jak již však bylo nastíněno, význam pojmů "aukce" je odlišný. V případě aukce dochází k uzavření smlouvy mezi navrhovatelem a vítězem aukčního prodeje a tím také k převodu vlastnictví.¹⁸⁹ Součástí smlouvy je tzv. aukční řád, který reguluje podmínky průběhu aukce, postavení účastníků a další instituty.

6.5.6.4. Druhy aukcí

Aukce můžeme dělit na otevřené a uzavřené. U uzavřených aukcí nejsou jednotlivé nabídky vidět a využívají se hojně např. v oblasti veřejných zakázek. Nejznámějšími druhy otevřených aukcí je tzv. anglický a holandský systém.

V případě anglické aukce je vyvolávací cena spíše nižší než odhadovaná. Organizující osoba oznámí účastníkům nejnižší částku a vyzve, aby nabízeli. Aukci pak vyhrává účastník s nejvyšší nabídkou. Tento typ aukce je s největší pravděpodobností nejstarší a v podobě, v jaké ho známe, byl užíván v Anglii již od 18. století.¹⁹⁰ Všechny moderní aukce uměleckých děl se řídí anglickým systémem.¹⁹¹

Oproti tomu holandská aukce začíná s vyvolávací cenou spíše vyšší, než je odhadovaná. Organizující osoba pak tuto částku v jednotlivých krocích snižuje, dokud někdo z účastníků nabídku nepřijme.¹⁹²

Třetí aukční systém je tzv. aukce s časovým limitem, při které je oznámena nejnižší částka a účastníci jsou vyzváni k podávání nabídek v rámci předem daného časového limitu. Vítězí účastník s nejvyšší nabídkou v době ukončení aukce. U tohoto druhu aukce se pak obvykle neuděluje příklep.¹⁹³

Zcela jiným typem aukce jsou aukce elektronické. Typickým příkladem jsou aukce

432-433.

¹⁸⁹ BUREŠ, Jiří. Realit [online]. 2008 [cit. 2010-05-15]. Aukce není synonymem pro dražbu. Dostupné z WWW: <http://realit.cz/clanek/aukce-neni-synonymem-pro-drazbu>

¹⁹⁰ Mikšovský P., Jiráček P.; Aukce a elektronické aukce, ARK, Praha, 2009. , s. 10

¹⁹¹ THOMPSON, Don. Jak prodat vycpaného žraloka za 12 milionů dolarů : prapodivné zákony ekonomiky současného umění a aukčních domů. Vyd. 1. Zlín : Kniha Zlín, 2010 s 131 ISBN 9788087162583.

¹⁹² FIALA, Petr. Aukce: teorie a praxe. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-099-7.

¹⁹³ Mikšovský P., Jiráček P.; Aukce a elektronické aukce, ARK, Praha, 2009. s. 11

provozovatelů jako je Aukro, případně pak eBay nebo např. Ricardo. V těchto případech zájemce umístí movitou věc ve svém vlastnictví do aukce provozovatele a nabídne ji k prodeji. Vítěz aukce, tedy kupující, který nabídl nejvyšší kupní cenu, pak nabývá vlastnictví k věci na základě kupní smlouvy s prodávajícím. I tento systém je v současné době na trhu s uměním hojně využíván. Prodávají v něm především začínající nebo méně slavní umělci, kteří si díky podobným serverům mohou vybudovat síť vlastních konexí. Výhodou je, že provize z prodeje díla bývají často znatelně nižší než u galerií (kamenných i virtuálních). Výrazný rozdíl od kamenných aukčních domů představuje zákaz tzv. umělého navyšování ceny, kdy prodávající zneužívá anonymitu příhozů a pomocí fiktivního přihazování se snaží prodat své dílo za co nejvyšší částku. Zatímco u internetových aukcí bývá podobné jednání výslovně zakázáno obchodními podmínkami a dalo by se hodnotit jako rozpor s dobrými mravy¹⁹⁴, v řadě kamenných aukčních domů je zmíněné běžnou praxí.¹⁹⁵

Elektronické aukce jsou také hojně využívány zadavateli veřejných zakázek. V takovém případě však je jejich úprava obsažena v zákoně č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách.¹⁹⁶

6.5.6.5. Průběh aukcí

Pokud provozovatel nepořádá aukci v rámci své podnikatelské činnosti, nepotřebuje žádné zvláštní oprávnění, z čehož plyne, že aukci může provádět jakákoli osoba nadaná svéprávností.

Jak již bylo zmíněno, umělecké aukce se zpravidla konají buď elektronicky, nebo v aukčních domech. Aukční dům je obchodní společnost pořádající aukci. Jejich fungování tak, jak je známe dnes, je však záležitostí teprve přelomu 80. a 90. let 20. století, jak v České republice, tak v zahraničí. Přestože je zahraniční trh s uměním záležitostí starou téměř 200 let, aukce byly události vysokého společenského prestiže a nebyly

¹⁹⁴ TICHÁ, Anděla. Řezníček & Co. [online]. 2013 [cit. 2010-05-15]. Právní rizika fiktivních příhozů na internetových aukcích. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/pravni-rizika-fiktivnich-prihozu-na-internetovych-aukcich-88462.html>

¹⁹⁵ THOMPSON, Don. Jak prodat vycpaného žraloka za 12 milionů dolarů : prapodivné zákony ekonomiky současného umění a aukčních domů. Vyd. 1. Zlín : Kniha Zlín, 2010 361 s ISBN 978808716258

¹⁹⁶ Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů

otevřeny veřejnosti. Nyní, pomineme-li večerní aukce, je možné navštívit aukci bez pozvánky a není vyžadován ani oficiální dress-code.

Díla jsou před prodejem zpřístupněna veřejnosti na předaukční výstavě. Prodeji předchází stanovení odhadní ceny a publikace aukčního katalogu. Ve světových aukčních domech se většinou spodní hranice odhadu stanoví jako 60 – 70 % nejvyšší ceny, za jakou se podobné práce daného autora prodávají v aukci, horní hodnota pak představuje 80 % té samé ceny. Odhadní cena však záleží ještě na řadě dalších faktorů, jako jsou pohyb cen, datum vzniku, velikost nebo totožnost předchozího majitele.

Světové aukční domy používají při prodeji i svou vlastní terminologii. Percentuální poplatek, který účtují prodejci uměleckého díla, nazývají „comission“, čímž vyjadřují svou zavázanost prodejci. Zde se odráží i fakt, že aukční dům zastupuje zájmy prodejce, nikoli kupujícího. Poplatek účtovaný kupci nazývají „premium“, čímž značí, že je vůči kupci neváže žádná povinnost.¹⁹⁷

V určitých případech může prodejce dostat na svůj prodej záruku, a to buď přímo od aukčního domu, nebo od třetí osoby. Aukční dům typicky vyjedná s prodejcem záruku a část rizika pak přenesse na vnějšího ručitele, jehož totožnost i existence bývá obvykle utajená, a to i pro samotného prodejce. Je to vlastně cena, jakou je ručitel ochoten za dílo zaplatit, v případě, že se neprodá. Ručitel získává od aukčního domu za své ručení provizi, v případě, že se dílo prodá nad stanovený limit ručení. Pokud dílo limitu nedosáhne, ručitel získává navíc dílo za cenu limitu svého ručení, prodávající dostane záruku poskytnutou aukčním domem a aukční společnosti případně rozdíl.¹⁹⁸

Prominentní aukční domy dokonce mohou někdy kupcům za určitých podmínek, např. krytí uměleckou sbírkou, poskytnout půjčku na část kupní ceny, jako tomu dělá např. Newyorská odnož Sotherby's.¹⁹⁹

Aukční domy ovšem mohou dražit i díla přímo ze svého vlastnictví, případně mohou mít na položkách dražby vlastnický podíl.

Účastníkem aukce je zájemce usilující o získání položky podáním nabídky

¹⁹⁷ THOMPSON, Don. Jak prodat vycpaného žraloka za 12 milionů dolarů : prapodivné zákony ekonomiky současného umění a aukčních domů. Vyd. 1. Zlín : Kniha Zlín, 2010 s 137 ISBN 9788087162583.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Ibid.

(případně nabídek). Dražit je možné buď přímo v aukční síni nebo přes telefon, což je metoda, která se začala používat v 60. letech a v současnosti se takto uskuteční většina obchodů. Některé aukční domy umožňují přihazování on-line na živých aukcích. Další možností je např. vyplnění tzv. limitního lístku, na který vyplní nejvyšší částku, za kterou je ochoten dílo koupit. Přihazování pak provádějí zaměstnanci aukčního domu.

Tradičně přítomní ohlašují nabídku tak, že zvednou ruku s číslem, i z tohoto pravidla však existují výjimky, především u prestižních aukčních domů v případech, že účastníkem je např. významný sběratel. Takový může s licitátorem sjednat i jiná „znamení“, jako např. sejmутí brýlí. Traduje se, že sběratel Norton Simon projevoval svůj zájem o dílo tak, že opustil aukční sál.²⁰⁰ Bývá také možné ponechat nabídku přímo u licitátora, který poté za účastníka přihazuje. Tato situace ovšem představuje konflikt zájmů, jelikož, jak bylo zmíněno, aukční společnost v první řadě hájí zájmy prodejce.

Licitátorem, je osoba, která aukci zahajuje a řídí, uděluje příklep kladívkem. Jeho osobnost často hraje významnou roli při prodejcově výběru aukčního domu. Christie's například umožňuje některým prodávajícím zákazníkům vyhradit si, aby aukci vyvolával jeden konkrétní licitátor.

K praxi aukčních domů patří i to, že přihazují jeho zaměstnanci, čistě s cílem navyšování ceny, jedná se o tzv. přihazování „z lustru“. V případech, kdy je dílo zadáno do dražby v důsledku rozvodového vyrovnání, mají oba partneři možnost koupit ho zpět, v tomto případě se tedy může účastnit přihazování i prodávající.²⁰¹

Příklepem je potvrzení nejvyšší nabídky, stvrzení prodeje. Vydražitelem je pak osoba, které byl příklep udělen, přičemž cena odpovídající nejvyšší nabídce, která byla odklepnutá jako konečná, se nazývá kladívkovou cenou. K té je poté připočítána provize účtovaná vydražiteli aukční síni. Majiteli vydražené položky je za vydražení účtována aukční síni srážka z kladívkové ceny. Vítěz aukce získává nárok na uzavření smlouvy.

V případě neprodaných děl se někdy po skončení aukce objevují postaukční nabídky. Je to vlastně tichá aukce po skončení aukce veřejné, údajně se v ní prodá až více než polovina nevydražených předmětů.²⁰²

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Ibid. s. 189

²⁰² Ibid. s. 191

7. Pronájem a půjčení malířského uměleckého díla

Tyto dva instituty jsou si podobné. Spadají do kategorie užití díla, u obou se jedná o poskytnutí originálu nebo rozmnoženiny díla na časově omezenou dobu. Rozdíl spočívá především v tom, že pronájem se poskytuje za úplatu, zatímco půjčení je bezúplatné.

Autorský zákon definuje pojem "půjčování" v ustanovení § 16: Půjčováním originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla ve hmotné podobě zařízením přístupným veřejnosti nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou. Zařízením přístupným veřejnosti se zde rozumí např. galerie, muzeum. Pokud tedy dílo půjčuje např. majitel ze své soukromé sbírky za účelem výstavy, nejde o půjčování ve smyslu autorského zákona. Na zmíněné instituce se navíc většinou vztahuje knihovní licence, uvedená v zákoně pod ustanovením § 37, tudíž při splnění podmínek není potřeba k půjčování udělení licence autorem. V praxi se též můžeme setkat s případy, kdy galerie půjčí malířské umělecké dílo na několik týdnů potenciálnímu kupci domů, aby si na něj „zvykl“ a mohl lépe zvážit případnou koupi.

Pronájem pak autorský zákon upravuje v § 15, kde stanoví, že pronájmem originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla ve hmotné podobě za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou. Jedná se o přísnější pojetí než v případě předchozího autorského zákona, který toto právo vymezoval prostřednictvím autorskoprávní smlouvy, zatímco zde se jedná o výlučné majetkové právo absolutní povahy.²⁰³

Pojmovým znakem je u pronájmu úplatnost, a to v nejširším možném rozsahu, tudíž jako přímý i nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch. Míjí se jím jakýkoli prospěch přesahující rámec osobní potřeby osoby i jejích blízkých. Může jít tedy nejen o takové plnění, kterým se majetek dotyčné osoby zvětšuje, ale i o plnění jakým se její majetek nezmenší, přestože by se tak v případě neposkytnutí nájmu stalo. V praxi může

²⁰³ TELEČ, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 235

jít nejen peněžní plnění, ale také např. naturální nebo prominutí dluhu, přičemž z hlediska autorského práva není podstatné, jestli k plnění skutečně dojde, stejně jako je nepodstatné zda k pronajímání díla dochází pravidelně nebo v souvislosti s podnikáním.²⁰⁴

U institutu pronájmu i půjčení platí, že pokud dochází k dočasnému zpřístupnění díla jinak než přenecháním jeho hmotného nosiče, nejde o výkon na pronájem originálu či rozmnoženiny, ale většinou o jiný způsob užití.²⁰⁵

Oba instituty ve smyslu autorskoprávním je však třeba odlišovat od pronájmu a výpůjčky nosiče malířského uměleckého díla ve smyslu občanskoprávním, jak jsou upraveny v občanském zákoníku pod ustanoveními § 2201 a násl. a § 2193 a násl.

Jak judikoval Evropský soudní dvůr, vyčerpáním distribučního práva není právo na pronájem a půjčování dotčeno.²⁰⁶ Náležitou ochranu autorských děl a jejich užití formou pronájmu a půjčování si klade za cíl i směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví související s autorským právem. Ve své preambuli zdůrazňuje, že pokračování v tvůrčí a umělecké činnosti autorů vyžaduje, aby tyto osoby pobíraly odpovídající příjmy, a pouze náležitá právní ochrana nositelů těchto práv tomu může poskytnout účinnou záruku.²⁰⁷

8. Vystavování originálu nebo rozmnoženin malířského uměleckého díla

Vystavováním originálu nebo rozmnoženiny malířského uměleckého díla se rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě umožněním zhlédnutí nebo jiného vnímání originálu nebo rozmnoženiny díla.²⁰⁸ Vystavení ve smyslu autorského zákona tudíž sleduje jako hlavní účel prezentaci díla veřejnosti s cílem jejího "kulturního obohacení", ne např. k reklamním účelům, nebo např. jeho prezentaci ve výloze obchodu.²⁰⁹ Je ovšem

²⁰⁴ TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 236

²⁰⁵ TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 235

²⁰⁶ Rozhodnutí ESD ve věci C-200/1996 ze dne 28. dubna 1998. Metronome Musik GmbH v. Music Point Hokamp GmbH

²⁰⁷ Ustanovení č. 5 preambule Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem

²⁰⁸ Ustanovení § 14 autorského zákona

²⁰⁹ CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. Autorský zákon. Komentář. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 489 s. ISBN 978-80-7400-432-2

bezvýznamné, zda je vybíráno vstupné a zda se jedná o činnost v rámci podnikání. Český autorský zákon neklade podmínku veřejnosti, tudíž pod ustanovení lze podřadit i vystavování neveřejné, které však zároveň není výkonem volného užití pro osobní potřebu.

Jedná se opět o způsob užití, ovšem v případě, že vlastníkem díla není sám autor, je vlastník oprávněn k vystavení díla na základě § 39 autorského zákona, a to i bez svolení autora, jak jsem již zmiňovala v předchozích kapitolách. Kdo zároveň za účelem propagace výstavy nebo prodeje originálů či rozmnoženin uměleckých děl taková díla užije v rozsahu nezbytném pro propagaci takové akce, např. formou katalogu, s výjimkou jakéhokoliv jiného užití k přímému nebo nepřímému hospodářskému nebo obchodnímu prospěchu, také do práva autorského nezasahuje²¹⁰. Zákon navíc dovoluje katalog dále užít (za splnění podmínek, např. uvedení jména autora).

Samotná výstava může být také předmětem autorskoprávní ochrany, a to jako dílo souborné, přičemž vystavovaná díla jsou pak obsahem souboru.²¹¹

9. Licenční smlouva

Původem slovo „licence“ pochází z latinského slova „*licentia*“ tedy „volnost, svoboda“ nebo ze slovesa „dovolit“, tedy „*licere*“. Licenční smlouvou poskytovatel nabyvateli oprávnění k výkonu práva duševního vlastnictví (licenci) v ujednaném rozsahu. Občanský zákoník ji definuje v § 2358 – 2386 a na rozdíl oproti předchozí úpravě se nová úprava licenční smlouvy vztahuje na celé duševní vlastnictví. Před přijetím nového občanského zákoníku byla licenční smlouva upravena v autorském zákoníku pro díla chráněná autorským právem a v obchodním zákoníku pro předměty průmyslového vlastnictví. Nový občanský zákoník v sobě obsáhl obě úpravy, rozlišuje ovšem na ustanovení obecná a zvláštní.

Poskytnutí licence je konstitutivním projevem vůle, kterým vlastník absolutního majetkového práva poskytuje oprávnění k výkonu právního panství nad předmětem tohoto vlastnictví. Licenční smlouva tedy nepředstavuje převedení majetkových práv,

²¹⁰ Ustanovení § 32 autorského zákona

²¹¹ TELEČ, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha: 2007, 989 s. 249

kteřá jsou v našem právním řádu nepřevoditelná, jde pouze o tzv. konstitutivní převod autorského práva, zakládající pouze užívací oprávnění. Autor nadále disponuje právem dílo užít, musí se ovšem zdržet takového jednání, které by rušilo řádný výkon užívacího oprávnění nabytého jinou osobou.²¹² Oprávnění tedy stojí vedle samotného majetkového vylučného práva, které se majiteli zachovává.²¹³ Poskytnutím licence však vzniká vlastníkovu absolutního majetkového práva povinnost strpět jednání, které je obsahem licence. Majitel se ve výkonu svého práva omezuje a dochází ke stavení jeho práva ve prospěch nabyvatele licence.²¹⁴

Pojmu „licence“ se používá k označení „oprávnění k výkonu“ práva duševního vlastnictví. Značí pohledávku, která je obsahem závazku. Nabyvatel licence je věřitelem majícím právo na určité plnění ze strany poskytovatele licence, tedy dlužníka. Ten má povinnost uspokojit pohledávku splněním dluhu. Předmět licence odpovídá zájmu věřitele a je majetkové povahy.²¹⁵

Licenční smlouva je tudíž dvoustranné právní jednání, na rozdíl od pouhého poskytnutí souhlasu autorem k určitému způsobu užití, které se také může označovat licencí, je to ovšem právní jednání jednostranné. Z takového jednání nevzniká pohledávka ani dluh z důvodů § 1723, v soukromém právu lze totiž připustit vznik závazku z jednostranného jednání pouze tam, kde to zákon stanoví.²¹⁶

V případě majetkových práv může licence vzniknout i na základě vyvratitelné domněnky, např. u děl vytvořených na objednávku.²¹⁷

Možný je ještě vznik tzv. úřední licence, která vzniká rozhodnutím orgánu veřejné moci, týká se ovšem především patentů, proto se jí pro účely práce zabývat nebudeme.

Zákon zná některé zvláštní způsoby uzavírání licenčních smluv, pro účely práce je nejpodstatnější licence k předmětům chráněným autorským zákonem dle §2371 a násl.

Jako relativní závazkové právo je licence nehmotnou věcí v pojetí občanského

²¹² TŮMA, P. Smluvní licence v autorském právu, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 11

²¹³ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Str. 71

²¹⁴ Ibid. s. 71

²¹⁵ Ibid. s. 71

²¹⁶ Ibid. s. 73

²¹⁷ Ustanovení § 61 Aut. zákona

zákoníku a stává se vlastnictvím nabyvatele a součástí jeho jmění. Je ocenitelná, vlastník k ní může za podmínek § 2363 a 2364 zřídit podlicenci, může být vložena do základního kapitálu právnické osoby, může být postoupena a pokud to připouští ujednání, je možno i zřízení zástavního práva. V porovnání s důsledky licence jako výsledku jednostranného právního jednání je tedy smluvně vzniklé oprávnění k výkonu práv duševního vlastnictví institutem významnějším.²¹⁸

Z výše uvedeného lze také vyvozovat, že licenci je možné udělit pouze k výkonu majetkových práv, jejichž povaha to dovoluje, to znamená, že licence nemůže být udělena k takovým právům, která nemají jako svůj obsah výlučné užívací právo, ale např. právo na konání. V takovém případě by výkonem bylo vymáhání takových práv. Licenci tudíž nelze uzavřít například k výkonu práva při opětovném prodeji malířského uměleckého díla.²¹⁹

9.1 Náležitosti licenční smlouvy

Podstatnými náležitostmi licenční smlouvy jsou určení předmětu duševního vlastnictví, projev vůle poskytnout oprávnění k výkonu práva (licenci) k tomuto předmětu a nabyvatelův závazek zaplatit odměnu.

Oproti původní úpravě zmizel požadavek písemné formy, která musí být u malířských uměleckých děl zachována pouze v případě, že jde o licenci výhradní, přičemž výhradnost musí být ve smlouvě výslovně uvedena. Platí zásada, že není-li výhradnost licence výslovně uvedena ve smlouvě, jedná se o licenci nevýhradní.²²⁰ Požadavek ujednání o odměně ovšem nevylučuje bezúplatnost licence.²²¹ V případě, že určení ceny chybí úplně, smlouva je platná a cenou je cena obvyklá v době sjednání.²²² U předmětu chráněného autorským právem, zákon navíc obsahuje zvláštní ustanovení, ve kterém stanoví, že v případě, kdy si strany zvolí jiný způsob odměny a ta je natolik nízká, že je

²¹⁸ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012. Str. 73

²¹⁹ Ibid. s. 89

²²⁰ Ustanovení § 2360 a násl. zákona č. 89/2012 Sb.

²²¹ JAKL, L. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. Metropolitan University Prague Press, 2012., s. 76

²²² Ustanovení § 2366 zákona č. 89/2012 Sb.

ve zjevném nepoměru ve prospěch nabyvatele licence, má autor právo na dodatečnou odměnu. Je to tzv. *bestsellerová doložka*²²³ a zákon stanoví, že tohoto práva se autor nemůže vzdát.

Jednou ze součástí licenční smlouvy bývá i stanovení rozsahu oprávnění užití díla. Tento rozsah může být omezen časově, množstevně, věcně či teritoriálně, může jít o určení, zda obsahuje i oprávnění k poskytnutí sublicence a zda jde o licenci výhradní či nevýhradní, jak jsem již mínila výše.

Zákon stanoví, že není-li ujednáno jinak, licenční smlouvu na dobu určitou nelze vypovědět. V případě, že doba není ve smlouvě uvedena, platí, že licence netrvá déle než jeden rok²²⁴. Úpravu výpovědi převzal občanský zákoník z velké části z obchodního zákoníku. Výpovědní lhůta smlouvy na dobu neurčitou činí jeden rok od konce měsíce, v němž došla druhé straně²²⁵. Malířská umělecká díla jsou však ze své povahy z důvodu časového omezení trvání práv majetkových²²⁶ předmětem smluv na dobu určitou, tento případ se jich tedy týkat nebude.

Zákon dále obsahuje zvláštní ustanovení pro licenci k předmětům chráněným autorským zákonem. Umožňuje autorovi krom jiného například odstoupení od smlouvy i pro změnu přesvědčení²²⁷, v takovém případě autor nahradí škodu, která odstoupením od smlouvy vznikla. Novinkou oproti staré úpravě je ustanovení, kdy návrh adresovaný většímu počtu adresátů je možné přijmout i bez vyrozumění navrhovatele. Lhůtu, kterou navrhovatel určil k přijetí, nemůže v jejím průběhu odvolat. Občanský zákoník tímto reagoval na dosavadní běžnou praxi, kdy její správnost zůstávala sporná.²²⁸

Novela autorského zákona přinesla i možnost nabyvatele výhradní licence domáhat se přiměřeného zadostiučinění k odčinění nemajetkové újmy za zásah do autorských majetkových práv. Takového zadostiučinění se do přijetí nové úpravy majitelé

²²³ TELEČ, Ivo a TŮMA, Pavel. Autorský zákon. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 514.

²²⁴ §2376 (3) zákona č. 89/2012

²²⁵ § 2370 zákona č. 89/2012 Sb.

²²⁶ § 27 autorského zákona

²²⁷ §2382 a násl. zákona č. 89/2012

²²⁸ PIŠTEJOVÁ, Licenční smlouva podle nového občanského zákoníku., EPRAVO.cz [online]. Publikováno 3. 7. 2013 [cit. 15. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/licennci-smlouva-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91640.html>

výhradních licencí domáhat nemohli.

V praxi bývá častou součástí nejen licenční smlouvy, ale i ostatních smluv, kterými se v této práci zabývám, navíc příloha obsahující přesnou specifikaci díla, jako je jméno a příjmení autora, signatura, vymezení druhu díla, techniku, rozměry, rok vzniku, případně další doplňující informace.

10. Sdělování díla veřejnosti

Sdělování díla veřejnosti je institut podobný vystavování nebo rozšiřování díla či jeho rozmnoženiny, jedná se o snahu zákonodárců přiblížit se realitě stále častěji využívaného digitálního prostředí. Ze zákona se jedná o zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově. Sdělováním díla veřejnosti je také zpřístupňování díla způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí.²²⁹ V případě malířského uměleckého díla se tedy vždy jedná o zpřístupňování rozmnoženiny díla (jeho scanu či fotografie ve formě datového souboru).

Autorský zákon přesné vymezení pojmu „veřejnosti“ neobsahuje, výklad hovoří o individuálně neurčeném okruhu osob.²³⁰ Česká judikatura odkazuje v tomto ohledu na judikaturu Soudního dvora Evropské unie. Tento v rozsudku ve věci Societa Consortile Fonografici (SCF) proti Marcou Del Corsov²³¹ vymezil pojem „veřejnost“ jako blíže neurčený, dosti vysoký, počet potenciálních posluchačů. Soudní dvůr z pojmu „veřejnosti“ vylučuje uzavřenou skupinu osob, kterou tvoří konkrétní jednotlivci. O sdělování díla veřejnosti se tedy nebude jednat např. při rozeslání fotografie obrazu okruhu známých e-mailem nebo jeho sdílení na sociálních sítích jen mezi uzavřenou skupinou uživatelů.

V současnosti existuje bezpočet virtuálních galerií, či jiných serverů a aplikací nabízejících možnost prezentace umění online, mezi nejznámější z nich bezpochyby patří např. aplikace Instagram. Řada z nich nabízí i významný nástroj při nabízení díla k prodeji.

²²⁹ Ustanovení §18 autorského zákona

²³⁰ TELEČ, Ivo a TŮMA, Pavel. Autorský zákon. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2007, s.100

²³¹ C – 135/10

Složitě může být určení místa, kde ke sdělování veřejnosti dochází a z toho vyplývající otázka, který právní řád se použije. Emisní teorie na tuto otázku odpovídá, že místem sdělování je místo, odkud k němu dochází - např. místo umístění datových serverů vysílatele. Komunikační teorie nám říká, že místem sdělování je místo, kde je umožněn příjem materializace díla. Takovým místem může být ovšem jakékoli místo na planetě s připojením k internetu, vymáhání práv může být tedy velmi obtížné.²³²

11. Smlouva o dílo

Dalším institutem, o kterém bych ráda pojednala, je právní režim malířského uměleckého díla zhotoveného na objednávku. Autorský zákon sice smlouvu o dílo jako takovou nezná, můžeme v něm však najít ustanovení právě o díle na objednávku. Takovým dílem se rozumí dílo vytvořené na základě smlouvy o dílo dle občanského zákoníku, nově upravené v ustanoveních §§ 2586–2635.²³³ Zákon vychází ze staré úpravy, obsažené v § 536 – 565 obchodního zákoníku.²³⁴

Zhotovitel se smlouvou o dílo zavazuje na svůj náklad a nebezpečí, řádně a včas²³⁵ provést pro objednatele dílo, zatímco objednatel se zavazuje ho převzít a zaplatit cenu. Podstatnými náležitostmi je tedy označení smluvních stran, určení díla, závazek k zaplacení ceny za provedení díla, závazek zhotovitele provést dílo na svůj náklad a na své nebezpečí a závazek objednatele k převzetí díla a zaplacení ceny. Smlouva o dílo může být uzavřena i ústně. Na rozdíl od kupní smlouvy, kde je předmětem věc, zde je předmětem činnost s určitým výsledkem.

Cena může být určena pevnou částkou, odkazem na rozpočet nebo odhadem. V případě, že je cena sjednána prvními dvěma způsoby, nemůže ani objednatel ani zhotovitel požadovat změnu ceny proto, že si dílo vyžádalo jiné úsilí či náklady, než bylo předpokládáno. Zvýšení ceny nebo zrušení smlouvy může provést podle svého uvážení jedině soud, a to jen v případě zcela mimořádné a nepředvídatelné okolnosti, která by dokončení díla podstatně ztěžovala. Byla-li cena určena rozpočtem, může objednatel bez

²³² TELEČ, Ivo a TŮMA, Pavel. Autorský zákon. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 29.

²³³ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 47, ISBN 978-80-87956-29-8

²³⁴ Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník

²³⁵ ELIÁŠ, K. et. Al. Občanský zákoník: Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008, 1. vyd. Praha: Linde, 2008. s. 1905

zbytečného odkladu odstoupit od smlouvy v případě, že zhotovitel požaduje zvýšení o více než 10% rozpočtové ceny. Je ovšem povinen nahradit zhotoviteli část ceny odpovídající rozsahu provedení díla. Objednatel může převzít dílo bez výhrad nebo s výhradami. Dílo má vadu v případě, že neodpovídá smlouvě.

Dle ustanovení § 2608 je-li předmětem díla věc, řídí se její předání obdobně s ustanoveními o kupní smlouvě. Je-li dílo dokončeno a předáno platí, že je provedeno. Dokončeno je, pokud je předvedena jeho způsobilost sloužit svému účelu. Objednatel má právo kontrolovat provádění díla, nicméně zhotovitel má povinnost řídit se jeho příkazy jen do té míry, do jaké si to strany ujednaly, případně plyne-li to ze zvyklostí. V případě, že je pokyn zjevně nevhodný, ustanovení § 2595 umožňuje zhotoviteli od smlouvy odstoupit. Tuto možnost má i v případě, kdy je k provedení díla nutná součinnost objednatele a ten ji ani po uplynutí lhůty neposkytne. Příkladem může být sezení modelem v případě, kdy jde dle smlouvy o zhotovení obrazu dle živého modelu.

Oproti obecnému pojetí autorského díla je v případě zakázkového díla jediným legislativně právním rozdílem fakt, že jsou zde chráněny majetkové zájmy objednatele. Jedná se o „majetkoprávní uživatelský rozdíl závazkově právní povahy“.²³⁶ Nepřímým předmětem relativního závazkového vztahu je autorské dílo – pro účely práce malířské umělecké dílo.²³⁷

Autorský zákon specifikuje podmínky užití díla vytvořeného na objednávku v ustanovení § 61. Je-li dílo autorem vytvořené na základě smlouvy o dílo, platí, že autor poskytl licenci k účelu vyplývajícímu ze smlouvy, není-li sjednáno jinak. K užití díla nad rámec takového účelu je objednatel oprávněn pouze na základě licenční smlouvy, nevyplyvá-li ze zákona něco jiného. Pokud to není v rozporu s oprávněnými zájmy objednatele a není-li dojednáno jinak, povoluje zákon autorovi dílo užít a poskytnout licenci jinému. V praxi se tedy doporučuje podmínky ve smlouvě vymezit co nejpřesněji, aby se předešlo následným komplikacím.

12. Kolektivní správa

²³⁶ PRCHAL, P., Zakázková autorská díla z pohledu práva závazkového a autorského. Praha: Linde Praha. 2013, s 36

²³⁷ Ibid.

V případech, kdy je individuální výkon autorských práv neúčelný, nebo z praktických důvodů těžko proveditelný, provádí je za autory tzv. kolektivní správce práv. Ten funguje jako zprostředkovatel mezi nositeli práv a uživateli jejich děl. Předmětem jeho činnosti je zastupování nositelů práv při výkonu autorských práv majetkových, jedná se o rozsáhlou škálu činností a mechanismů blíže určených zákonem.²³⁸ Historické kořeny kolektivní správy bychom našli již v 18. století ve Francii, kdy začaly vznikat první svazy autorů s cílem ochrany a uznání jejich práv.²³⁹

Kolektivní správce by se dal definovat jako osoba, která za účelem správy určité kategorie autorských a s nimi souvisejících práv získá oprávnění od veřejnoprávní autority a na základě tohoto oprávnění vykonává určitý okruh činností.²⁴⁰ Ve své nejjednodušší formě se tudíž činnost kolektivního správce může krýt s činností uměleckých agentur. V České republice v současné době existuje šest kolektivních správců.

Kolektivním správcem může být jen právnická osoba, a to taková, která sdružuje nositele práv a má výkon kolektivní správy jako hlavní předmět činnosti. Současně nesmí být podnikatelským subjektem. Zákon ovšem nevyklučuje vedle kolektivní správy vykonávat další činnosti, jako činnosti vedlejší.²⁴¹ Kolektivní správci jsou také ze zákona povinni vykonávat svou činnost nevýdělečně, mají však právo z vybraných příjmů odečíst ty náklady, jaké byly účelně vynaloženy na výkon kolektivní správy. Pro účely kolektivní správy se tedy nejlépe hodí forma spolku dle ustanovení § 214 občanského zákona, nejsou ovšem vyloučeny ani jiné formy, jako např. společnost s ručením omezeným nebo družstvo.

Oprávnění pro výkon kolektivní správy vydává Ministerstvo kultury ČR na základě žádosti potenciálního kolektivního správce formou standardního správního řízení. Žádné další speciální oprávnění, např. živnostenské, se pro výkon kolektivní správy nevyžaduje. Je zde však povinnost vykonávat kolektivní správu v rámci uděleného oprávnění s péčí řádného hospodáře.²⁴²

²³⁸ MATĚJČIČNÝ, Tomáš. Kolektivní správa autorských práv. Plzeň: Aleš Čeněk. 2014. 126 s. ISBN 978-80-7380-528-9

²³⁹ Ibid, s. 23

²⁴⁰ Ibid

²⁴¹ Ibid. s. 36

²⁴² Ibid. s. 36

Institut kolektivního správce lze vymezit třemi způsoby: ve vztahu k jiným subjektům, ve vztahu k uživatelům a ve vztahu se státem.

Ve svém vztahu s nositeli práv kolektivní správce vede katalog děl, ke kterým spravuje autorská majetková práva a katalog nositelů práv, jimž jsou rozúčtovány vybrané příjmy.²⁴³ Kolektivní správce uzavírá s uživateli tzv. hromadnou smlouvu, kolektivní správci z různých zemí pak uzavírají reciproční smlouvy, kterými si vzájemně povolují poskytování souhlasu k repertoáru ze své země a domluví si proplácení odměn.²⁴⁴ Kolektivní licenční smlouva je licenční smlouva, kterou uzavírá organizace kolektivní správy s právnickou osobou, sdružující uživatele práv. Naproti tomu hromadná licenční smlouva poskytuje uživateli licenci k užití více děl zastupovaných nositelů práv.²⁴⁵

Ve vztahu s uživateli je hlavním posláním kolektivního správce nabízet licenční oprávnění potenciálním zájemcům o užívání a inkasovat poplatky spojené s užitím.

Vztah kolektivního správce a státu určuje fakt, že k činnostem kolektivního správce patří činnosti, které nepřísluší vykonávat jiným subjektům, jedná se o tzv. legální monopol. Spadá sem typicky povinná kolektivní správa, o které se zmíním dále. Z toho důvodu podléhá také výkon kolektivní správy dohledu Ministerstva kultury, vůči kterému mají kolektivní správci i informační povinnost. Dohled vykonává i Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, případně Evropská komise, možný je i případný postih trestněprávní.²⁴⁶

Kromě informační povinnosti má kolektivní správce ze zákona povinnost vytvářet rezervní fond, dále má již zmíněnou povinnost kontrakční vůči nositelům práv a inkasní vůči uživatelům předmětů ochrany. Pokud kolektivní správce zjistí porušení povinností uživatelů v souvislosti s užitím předmětů ochrany, má povinnost domáhat se vlastním jménem a na účet zastupovaných nositelů práv nároku na náhradu škody, nároku na vydání bezdůvodného obohacení a nároku na zdržení se neoprávněného výkonu práv. Domáhání se zmíněného může zdržet pouze v případě, kdy by to bylo hospodárně

²⁴³ Ibid, s. 28

²⁴⁴ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 56, ISBN 978-80-87956-29-8

²⁴⁵ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 13, ISBN 978-80-87956-29-8 56

²⁴⁶ MATĚJČIČNÝ, Tomáš. Kolektivní správa autorských práv. Plzeň: Aleš Čeněk. 2014. 126 s. ISBN 978-80-7380-528.9

neúčelné.²⁴⁷

Rozlišujeme tři druhy kolektivní správy. Prvním je kolektivní správa povinná, uplatní se v případech, kdy zákon neumožňuje jinou správu práv než kolektivní. Jedná se o taxativně vyjmenované případy. Kolektivní správci zde mají nejsilnější postavení, které musí respektovat jak uživatelé, tak i nositelé práv. Vyplývá to z povahy zmíněných práv. Patří mezi ně v první řadě právo na odměnu při opětovném prodeji originálu uměleckého díla a právo na přiměřenou odměnu při pronájmu nebo půjčení originálu nebo rozmnoženiny díla, nebo například zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu fyzické osoby nebo pro vlastní vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby, pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad, a to i prostřednictvím třetí osoby.²⁴⁸ V takových případech za autora vybírání odměn a udílení licencí povinně realizuje kolektivní správce.

Dalším možným typem je dobrovolná kolektivní správa. Jak napovídá název, jde o možnost, nikoli povinnost, nechat se při výkonu svých práv zastupovat kolektivním správcem. Je zároveň nejčastější formou, fungující čistě na soukromoprávní rovině.

Třetí je tzv. domnělá, nebo rozšířená kolektivní správa, která se uplatní, pokud zákon stanoví, že kolektivní správce jedná nejen za zastupované nositele práv, ale i za všechny, kteří zastupovaní nejsou, ledaže ti účinky hromadné smlouvy vyloučí.²⁴⁹

Pro malířská umělecká díla jsou to jednak OOA-S (Ochranná organizace autorská – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl) a GESTOR – Ochranný svaz autorský. Ten spravuje právo na odměnu při opětovném prodeji originálu výtvarného díla uměleckého dle ustanovení § 24 autorského zákona.

To se týká odměny pro autora, který své umělecké dílo prodal, v případě, že dojde k opětovnému prodeji originálu jeho díla. Právo na odměnu vzniká, pokud prodejní cena přesáhne částku 1 500 € (včetně) a pokud se obchodu v pozici prodávajícího, kupujícího anebo zprostředkovatele účastní galerista, dražebník nebo jiná osoba, která soustavně obchoduje s uměleckými díly. Oprávněnou osobou je pak autor nebo po jeho smrti dědicové. Právo končí s koncem roku, kdy uplyne 70 let od smrti autora.

²⁴⁷ Ibid. s. 37

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ JAKL, Ladislav. Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 56, ISBN 978-80-87956-29-8

Povinnost k zaplacení autorské odměny se přitom nevztahuje jen na originál, ale i na autorské kopie – rozmnoženiny. Znamená to, že tato díla vytvořil sám autor, nebo vznikla pod jeho vedením a jsou buď očíslovaná nebo podepsaná, případně řádně prohlášena za pravá jiným způsobem.²⁵⁰

Osvobozena jsou však ta prodávaná umělecká díla, u kterých prodávající získal originál přímo od autora v době kratší než tři roky před opětovným prodejem a pokud při následném prodeji cena nepřesahuje 10 000 EUR.²⁵¹

Právě ustanovení § 24 je však v některých případech poněkud problematické. Zákon totiž ve svém výslovně uvádí, že právo na odměnu z opětovného prodeje vzniká, mimo jiné i za podmínky, že autor dílo „převodl“ do vlastnictví jiné osoby. Tentýž paragraf v odstavci 4 dále říká, že právo na odměnu dle odstavce 1 se nevztahuje na první opětovný prodej, pokud prodávající originál uměleckého díla od autora „získal“. Kolektivní správce tedy nevybírá autorskou odměnu v případech, kdy vlastnické právo přešlo přechodem, a to ani pokud k přechodu došlo před dobou více než tři let. Typický je případ dědění.²⁵²

Pokud však dědic získal dílo již za života autora darem, tudíž převodem, kolektivní správce, v tomto případě tedy Gestor, autorskou odměnu vybere²⁵³. Dle § 24 odst. 2 platí odměnu prodávající i obchodník společně a nerozdílně.

Shrnutí a závěr

Jak jsem nastínila v úvodu, cílem práce bylo zaměřit se na základní aspekty právního jednání, jehož předmětem je malířské umělecké dílo, a to především ve světle českého právního řádu. To je také důvod proč práce uvádí příklady ze zahraničních úprav v první řadě pouze pro ilustraci, zatímco výkladu práva českého je věnován podstatně větší prostor. Jsem si vědoma rozsáhlosti a komplikovanosti problematiky, o které by se

²⁵⁰ Gestor - ochranný svaz autorský - Co je to právo na odměnu za opětovný prodej autorského díla. [online]. Copyright © 2008 GESTOR [cit. 14.08.2017]. Dostupné z: <http://www.gestor.cz/cs/zakladni-informace-1/>

²⁵¹ Ustanovení. § 24 odst. 4 Autorského zákona

²⁵² Gestor - ochranný svaz autorský - Co je to právo na odměnu za opětovný prodej autorského díla. [online]. Copyright © 2008 GESTOR [cit. 14.08.2017]. Dostupné z: <http://www.gestor.cz/cs/zakladni-informace-1/>

²⁵³ Ibid.

jistě dalo rozepsat na další desítky stran.

Práce si kladla za cíl vytvořit jakousi přehlednou pomůcku jak pro umělce, tak pro veřejnost, a to i z toho důvodu, že podobný ucelený přehled na téma malířských uměleckých prací zatím chybí a panuje tím pádem do značné míry nejistota jak na straně umělců, tak uživatelů jejich děl. Vzhledem rozsáhlosti tématu jsem se však nevěnovala problémům spojeným s daňovými otázkami a dále otázkám mezinárodního práva soukromého, které by pro svou složitost zasloužily práci samy o sobě.

S rozvojem informačních technologií a globalizace čelí autorské právo řadě otázek. Otevírají se zcela nové možnosti tvorby, šíření i užití malířských uměleckých děl, trh s uměním stává stále více globalizovaným a autorské právo je vystavováno novým a novým výzvám informační společnosti. I přístup k umění se vyvíjí a štěpí s ohledem na cílovou skupinu.

V České republice drží stále nad prodejem umění monopol galerie, ovšem v zahraničních médiích je stále častěji slyšet názor, že galerie a aukční domy nejsou nic víc než stavby a že za pomoci internetu má každý šanci šířit své umění i bez institucionální záštity. Stále přibývá mezinárodních internetových galerií, jejichž užívání s sebou ovšem může nést řadu právních problémů - od těch autorskoprávních až např. po správu daní.

Otázkou zůstává, kudy se bude české výtvarné umění ubírat v budoucnu a jak bude na nastalé situace reagovat zákonná úprava.

Seznam literatury

Knižní publikace a články

- TELEC, I., Tůma, P. Autorský zákon. Komentář, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007
- FIALA, Petr. Aukce: teorie a praxe. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-099-7.
- CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. Autorský zákon. Komentář. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 489 s. ISBN 978-80-7400-432-2
- CHALOUPKOVÁ, Helena. Přežije autorský zákon rok 2020? Nučice: Medias res – spolek pro vědu a vzdělávání. 2015. 3, 15, ISBN 978-80-87957-05-9
- TŮMA, P. Smluvní licence a autorském právu, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007
- JAKL, L. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. Metropolitan University Prague Press, 2012, 163 s.
- THOMPSON, Don. Jak prodat vycpaného žraloka za 12 milionů dolarů : prapodivné zákony ekonomiky současného umění a aukčních domů. Vyd. 1. Zlín : Kniha Zlin, 2010 361 s ISBN 9788087162583.
- GOMBRICH, E. H. Příběh umění. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-143-0.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Estetická funkce, norma a hodnota jako sociální fakty*. Praha: Fr. Borový, 1936
- KULKA, T. Umění a kýč. Praha: Torst , 2000
- GUARDINI, Romano. *O podstatě uměleckého díla*. Praha: Triáda, 2009
- DANTO, Arthur. Artworks and Real Things. Theoria, 1973, roč. 39, č. 1-3 (duben).
- ŽANTOVSKÁ, Irena. Kdo je autor? *Autorské právo 2015*. Nučice: Medias res – spolek pro vědu a vzdělávání. 2015. 3, 15, ISBN 978-80-87957-05-9
- PRCHAL, Petr. *Limity autorskopravní ochrany*. Praha: Leges, 2016
- MERGES, R. P.; MENELL, P. S., a kol. Intellectual Property in the new technological age. New York: Aspen Publishers, 2003
- JAKL, Ladislav. *Práva k duševnímu vlastnictví a jejich uplatňování*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. s. 21, ISBN 978-80-87956-29-8.
- KNAP, Karel; KUNZ, Otto. Mezinárodní právo autorské. 1. vydání. Praha : Academia, 1981

- BOHÁČEK, Martin. Obecné otázky nového občanského zákoníku z hlediska práv k duševnímu vlastnictví. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012.
- TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012.
- ELIÁŠ, K. et. Al. Občanský zákoník: Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008, 1. vyd. Praha: Linde, 2008.
- Mikšovský P., Jiráček P.; Aukce a elektronické aukce, ARK, Praha, 2009.
- MATĚJČNÝ, Tomáš. Kolektivní správa autorských práv. Plzeň: Aleš Čeněk. 2014. 126 s. ISBN 978-80-7380-528.9

Zákony a další předpisy

- Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči
- Zákon č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy
- Zákon č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách
- Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách.
- Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 15/1980 Sb., o Úmluvě o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.4.2007, 30 Cdo 739/2007

Internetové zdroje

Legal Partners. Legal Partners; Advokátní kanceláře JUDr. Libora Vašíčka. [online]. © 2016 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.legalpartners.cz/clanky/detail/autorske-pravo-dilo-majetkova-osobnostni-prava-clanek>

Jan Kozubek, Jindřich Kalíšek . Art+. artplus: vše o trhu s uměním. [online]. 18.10.2014 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/pravo-koupe-umeleckeho-dila-od-autora>

Jan Kozubek, Jindřich Kalíšek . Art+. artplus: vše o trhu s uměním. [online]. 20.11.2014 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/pravo-koupe-umeleckeho-dila-od-dalsiho-vlastnika>

Jan Kozubek, Jindřich Kalíšek . Art+. artplus: vše o trhu s uměním. [online]. 20.12.2014 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/pravo-koupe-umeleckeho-dila-v-kamennem-obchode>

Bureš, Jiří. Realit [online]. 2008 [cit. 2010-05-15]. Aukce není synonymem pro dražbu. Dostupné z: <http://realit.cz/clanek/aukce-neni-synonymem-pro-drazbu>

Štěpán Dražka. Konkursní noviny. Konkursní noviny. [online]. 4.1.2012 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.kn.cz/clanek/drazba-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-aneb-neni-drazba-jako-drazba>

Pišťejová, Licenční smlouva podle nového občanského zákoníku., EPRAVO.cz [online]. Publikováno 3. 7. 2013 [cit. 15. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/licencni-smlouva-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91640.html>

Matěj Sýkora. Fair Art. Fair Art. [online]. 16.3.2014 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.fairart.cz/blog/autorske-dilo-ve-svetle-pravniho-pojeti-veci-v-novem->

[obcanskem-zakoniku/](#)

David Řezníček; Jana Židziková. epravo.cz. epravo.cz. [online]. 11.11.2015 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/vymezeni-pojmu-sdelovani-dila-verejnosti-v-souvislosti-s-posouzenim-uziti-autorskeho-dila-99385.html>

Vojtěch Beran. epravo.cz. epravo.cz. [online]. 3.6.2015 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/hmotny-nosic-dila-vytvarneho-umeni-a-autorskopravni-omezeni-jeho-vlastnika-97756.html>

Legal Partners. Legal Partners; Advokátní kanceláře JUDr. Libora Vašíčka. [online]. © 2016 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.legalpartners.cz/clanky/detail/autorske-pravo-dilo-majetkova-osobnostni-prava-clanek>

GOLDSTEIN, Paul. International Copyright : Principles, Law, and Practice. 1. vydání. New York :Oxford University Press, 2001. Str. 28. ISBN 0-19-512885-0. Dostupné z: http://www.armeconomist.com/lecture/wto/08trips/International_Copyright.pdf

Autorské dílo ve světle právního pojetí věci v novém občanském zákoníku. *Fair Art* [online]. 2014 [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.fairart.cz/blog/autorske-dilo-ve-svetle-pravniho-pojeti-veci-v-novem-obcanskem-zakoniku/>

PIŠTEJOVÁ, Licenční smlouva podle nového občanského zákoníku., EPRAVO.cz [online]. Publikováno 3. 7. 2013 [cit. 15. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/licencni-smlouva-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91640.html>

Nový začátek. [online]. 2011. [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-52004580-novy-zacatek>

Gestor - ochranný svaz autorský - Co je to právo na odměnu za opětovný prodej

autorského díla. [online]. Copyright © 2008 GESTOR [cit. 14.08.2017]. Dostupné z: <http://www.gestor.cz/cs/zakladni-informace-1/>

OOA-S. *OOA-S* [online]. Dostupné z: <http://www.oas.cz/pro-autory/registrik-vystavnich-zapovedi>

Street art – Vandalismus nebo umělecké dílo? *Fair Art* [online]. 2014 [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.fairart.cz/blog/street-art-vandalismus-nebo-umelecke-dilo>

TAVANI, T. Herman. Locke, Intellectual Property Rights, and the Information Commons. *Ethics and Information Technology*, 2005. Dostupné z <http://e-tcs.org/wp-content/uploads/2016/05/Locke-on-Intellectual-Property-1.pdf>

Shrnutí v českém jazyce

Malířské umělecké dílo jako předmět právního jednání

Práce je zaměřena na jednotlivé druhy právních jednání spojené s malířským uměleckým dílem. Nejprve nabízí exkurz do základů autorského práva, jeho vývoje a současných problémů. Zařazuje ho do systému práv duševního vlastnictví a stručně vysvětluje rozdíly mezi kontinentálním a angloamerickým pojetím. V následujících kapitolách se pokouší vymezení pojmů "autor", "dílo" a "malířské umělecké dílo". Následně se podrobněji zabývá konkrétními specifickými druhy malířských uměleckých děl, jako jsou restaurátorské výkony, knižní ilustrace, díla odvozená, parodie a karikatura a graffiti. V následující kapitule práce vysvětluje vztah mezi autorem a vlastníkem díla a určitá autorskoprávní omezení, která taková situace přináší, v podkapitole rozebírá vývoz malířských uměleckých děl do zahraničí. Ve své hlavní části se pak práce postupně zaměřuje na jednotlivé druhy právních jednání spojených s malířským uměleckým dílem, jejich charakteristiku a úpravu. V řazení jednotlivých způsobů užití postupuje podle systematiky zákona, největší rozsah věnuje prodeji a koupi malířského uměleckého díla. V podkapitolách se pak věnuje problematice oceňování malířských uměleckých děl, definuje falzum a rozebírá prodej a koupi malířských uměleckých děl přímo od autora, skrze zprostředkovatele, v galerii a v umělecké aukci. V posledních kapitolách pak rozebírá především licenční smlouvu, dílo vytvořené na zakázku a institut kolektivní správy ve světle nejnovější úpravy. K zasazení do kontextu a pro ilustraci zmiňuje práce i některé související příklady zahraničních úprav.

Klíčová slova: autorské právo, malířské umělecké dílo, právní jednání, osobnostní a majetková práva, užití díla, zákonná licence, originalita

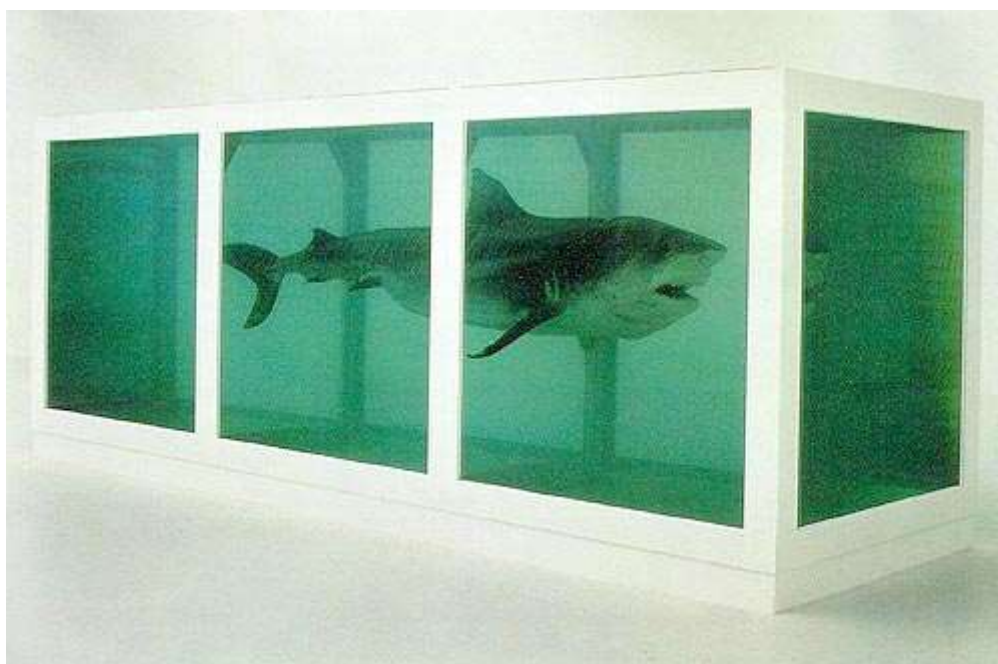
Summary in English

Painting as an Object of Jurudical Acts

The work is focused on individual types of legal proceedings connected with the painter's artwork. First, it offers an excursion to the basics of copyright, its development and contemporary issues. The work provides classification of copyright in the system of intellectual property rights and briefly explains the differences between continental and Anglo-American concepts. The following chapters attempt to define the terms "author", "work" and "painting". Then, it deals in more detail with specific types of artworks, such as restoration, book illustrations, derived works, parody and cartoon and street-art. In the next chapter, the thesis explains the relationship between the author and the owner of the work and some copyright restrictions that this situation brings, in the subchapter the work analyzes the export of painting artworks abroad. In its main part, the work gradually focuses on the individual types of legal proceedings connected with the painting, their characteristics and their adaptation. In the sorting of different ways of using it proceeds according to the system of the law, the largest range is devoted to the sale and purchase of the painter's artwork. In the subchapters, the work deals with the issue of pricing of painting artworks, defines forgery, and discusses the sale and purchase of paintings directly from the author, through intermediaries, in the gallery and in the art auction. In the last chapters, the work discusses the license agreement, commissioned work, and the public administration of some rights connected with painters' artworks in the light of the latest regulations. For illustration, the work mentions some related examples of foreign cases connected with the problem.

Key words: copyright, painter's artwork, juridical act, rights protection, fair use, originality, art

Přílohy

Damien Hirst: Fyzická nemožnost smrti v mysli někoho živého (1991)

[cit. 2017-18-08]. Dostupný pod licencí Fair Use na WWW: <https://en.wikipedia.org/wiki/File:Hirst-Shark.jpg>

Jeff Koons, *Nový vysavač, čistič koberců a leštička podlah značky Hoover (1980)*, Čistička koberců a leštička podlah, plexisklo, zářivky; 142 x 38 x 25 cm.

Jeff Koons - Artwork: New Hoover Convertible. *Welcome to jeffkoons.com | Jeff Koons* [online]. Copyright © Jeff Koons [cit. 29.08.2017]. Obrázek ve formě jpeg. Dostupné z: <http://www.jeffkoons.com/artwork/the-new/new-hoover-convertible>

Banksy, *Otrocká práce*

Banksy 'Slave Labour' Mural Sells At Private London Auction For '£750,000' | HuffPost UK. *UK News and Opinion - HuffPost UK* [online]. Copyright ©2017 Oath Inc. All rights reserved. [cit. 29.08.2017]. Obrázek formy jpeg. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.co.uk/2013/06/03/banksy-slave-labour-sold_n_3377435.html

Banksy, *Art Buff*

New Banksy mural appears on Folkestone wall | The Independent. *The Independent* | News | UK and Worldwide News | Newspaper [online]. Obrázek ve formě jpeg. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/news/new-banksy-mural-appears-in-folkestone-9764753.html>

Oldřich Blažíček, *Společnost na terase*. Olej na plátně / 114 x 102 cm

Blažíček, Mařák a spol: kolik stály ikony socialismu a kolik chleba? | Artplus.cz. [online]. Copyright ©2009 Ambit Media, a.s. [cit. 29.08.2017]. Obrázek ve formě jpeg. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/en/auction-news/1/blazicek-marak-a-spol-kolik-staly-ikony-socialismu-a-kolik-chleba>